

Kiøbenhavn
Universitets-Journal

udgiven

ved

Professor Jac. Baden.

Anden Aargang.

A. Flint. sc.

Kiøbenhavn 1794.

Trykt hos Directeur P. M. Sæpffner, Hans Kongelige Majestats
og Universitets Bogtrykker.

K i ø b e n h a v n s U n i v e r s i t e t s j o u r n a l.

Anden Aargangs første Hefte.

I.

Fortegnelse paa de Kandidater, som i Aaret 1793 ere indskrevne som academiſke Borgere ved Kiøbenhavnſ Universitet.

A) Dmitterede fra de offentlige Skoler.

I April Maaned.

Tronhiems Skole.

Svend Juul	"	"	"	Laudab.
------------	---	---	---	---------

Koeskilde Skole.

Lars Morten Smith	"	"	"	Laudab.
Oplagspenge 70 Rdlr. 5 Mk. 6 Sk.				

Zerluſtſholms Skole.

Eiler Hagerup Smith	"	"	"	Haud illaud.
---------------------	---	---	---	--------------

Frideriksborgs Skole.

Johan Mehling	"	"	"	Laudab.
Oplagspenge 58 Rdlr.				

Sølums Skole.

Thorſter Wiørnsen	"	"	"	Laudab.
Jacob Jonis Espolin	"	"	"	Laudab.

Randers Skole.

Christian Stevelin Rosenkilde	"	"	"	Laudab.
Jens Brasch	"	"	"	Laudab.
Henrik Hirschnach	"	"	"	Laudab.
Jochum Wilhelm Wech	"	"	"	Laudab.

Ribe Skole.

Matthias Müller	"	"	"	Haud illaud.
Johan Falhauge	"	"	"	Laudab.

Peter Foersum			Laudab.
Carl Adolph Dahl			Laudab.
Joh. Carl Ludv. Holm			Haud illaud.
Slagelse Skole.			
Peter Hammond			Haud illaud.
Oplagspenge	340 Rdlr.		
Peter Hiersing			Laudab.
Oplagspenge	100 Rdlr.		
Henrik Garb			Haud illaud.
Oplagspenge	107 Rdlr.		

3 October Maaned.

Kjøbenhavnns Skole.

Hans Henrik Mohr			Laudab. med Udmærkelse.
Oplag	100 Rdlr. 4 Sk.	oppebaaret i Skolen *)	141 Rdlr.
Caspar Gottfried Tiersche			Laudab.
Oplag	150 Rdlr. 5 Mk. 3 Sk.	oppeb.	164 Rdlr.
Martin Johannides Vesterboe			Laudab. med Udmærkelse.
Oplag	94 Rdlr. 4 Mk. 13 Sk.	oppeb.	171 Rdlr.
Johan Johum Klagenberg			Laudab.
Oplag	93 Rdlr. 14 Sk.	oppeb.	157 Rdlr.
Thomas Rudolph Thiele			Laudab.
Oplag	69 Rdlr. 3 Mk. 7 Sk.	oppeb.	136 Rdlr.
Andreas Johansen			Haud illaud.
Oplag	100 Rdlr. 5 Mk. 1 Sk.	oppeb.	199 Rdlr.
Henrik Nielsen Bruhn			Haud illaud.
Oplag	96 Rdlr. 2 Mk. 5 Sk.	oppeb.	231 Rdlr.
Johan Peter Topp			Haud illaud.
Oplag	71 Rdlr. 5 Mk. 7 $\frac{1}{2}$ Sk.	oppeb.	175 Rdlr.
Jens Jensen Gial			Haud illaud.
Oplag	118 Rdlr. 4 Mk. 7 Sk.	oppeb.	192 Rdlr.
Christian Jensen Lund			Haud illaud.
Oplag	121 Rdlr. 2 Mk. 4 Sk.	oppeb.	204 Rdlr.
Peter Beth			Haud illaud.
Oplag	51 Rdlr. 1 Mk. 1 Sk.	oppeb.	147 Rdlr.

*) Jeg har udtegnet denne Artikel af Kandidaternes Testimonier, men tænkte ikke forend i October Maaned paa, at ogsaa den kunde jøre til afkillige nyttige Resultater; derfor savnes denne Artikel for April Maaned. Efter Skoleforordningen bør i enhver Kandidats Testimonium meldes, ikke allene hvad der af Beneficiis er oplagt for ham til Academiet, men ogsaa hvad han har oppebaaret i Skolen; det sidste skeer dog ikke altid, især hvor Summen er ubetydelig. Dette er en anden Aarsag, hvorfor denne Post savnes ved nogle Skoler.

Bergens Skole.		
Adrian Weni. Wenzon	" " " "	Laudab. med Udmærkelse.
Joh. Jac. Fasting Stub	" " " "	Haud illaud.
Joh. Gerhard Stub	" " " "	Haud illaud.
Ulrik Sontum	" " " "	Haud illaud.
Claudius Martinus	" " " "	Haud illaud.
Carl Coch Calmeyer	" " " "	Haud illaud.
Isaac Kvas Smith	" " " "	Haud illaud.
Chr. Richard Scharke	" " " "	Haud illaud.
Chr. Julius Smith	" " " "	Haud illaud.
Edvard Eiler Christie	" " " "	Haud illaud.
Nalborg Skole.		
Dionysius Hærfing Rosstrup	" " " "	Haud illaud.
Oppebaeret i Skolen 140 Ndlr.		
Jac. Holm Schibbye	" " " "	Haud illaud.
Oppeb. 70 Ndlr.		
Christen Nygdal	" " " "	Laudab.
Oppeb. 124 Ndlr.		
Nic. Lassen Thorning	" " " "	Haud illaud.
Oppeb. 110 Ndlr.		
Jac. Lund Møller	" " " "	Haud illaud.
Oppeb. 112 Ndlr.		
Andreas Pontoppidan	" " " "	Laudab.
Oppeb. 71 Ndlr.		
Christiania Skole.		
Andreas Pet. Marquard Hartvig	" " " "	Laudab.
Oppeb. 72 Ndlr.		
Jac. Smith Tronhuus	" " " "	Laudab.
Oppeb. 95 Ndlr.		
Ole Frid. Bruun	" " " "	Haud illaud.
Oppeb. 171 Ndlr.		
Nyebørg Skole.		
Niels Hofman	" " " "	Laudab. med Udmærkelse.
Lauritz Day	" " " "	Haud illaud.
Carl Thomsen	" " " "	Non contemn.
Otto Wich	" " " "	Laudab.
Johan Anthon	" " " "	Haud illaud.
Johan Buschman	" " " "	Laudab.
Isaac Nissen	" " " "	Laudab.
Lars Nagaard Hass	" " " "	Haud illaud.
Christoph. Otto Andresen	" " " "	Laudab.
Peter Graae	" " " "	Haud illaud.
Nyekjøbing Skole.		
Christian Helmer	" " " "	Non contemn.
Benjamin Eidenius	" " " "	Laudab.

Abam Vilhart Blahn		Laudab.
Odense Gymnasium.		
Lauritz Braadt		Haud illaud.
Oplag 64 Rdlr. 3 Mk.		
Emilius Worm		Laudab.
Oplag 47 Rdlr. 3 Mk.		
Nicolaus Ipsen		Haud illaud.
Oplag 54 Rdlr. 2 Mk.		
Odense Skole.		
Lauritz Aagaard		Haud illaud.
Oplag 54 Rdlr.		
Matthæus Sibbern		Non contemn.
Oplag 73 Rdlr. 2 Mk.		
Nasmus Knudsen		Non contemn.
Oplag 30 Rdlr. 4 Mk.		
Severin Hempel		Laudab.
Oplag 25 Rdlr.		
Anastafius Nees		Haud illaud.
Oplag 30 Rdlr.		
Joh. Frid. Møller Wiorn		Haud illaud.
Oplag 38 Rdlr. 3 Mk.		
Alexander Hvid		Haud illaud.
Oplag 36 Rdlr.		
Joh. Chr. Schilling		Haud illaud.
Oplag 50 Rdlr.		
Frid. Daggert Fabricius		Haud illaud.
Oplag 40 Rdlr. 3 Mk.		
Ulrik Chr. Muule		Haud illaud.
Oplag 34 Rdlr.		
Bernhardt Frid. Reiniche		Haud illaud.
Oplag 40 Rdlr.		
Jens Zenthen Reiniche		Haud illaud.
Oplag 40 Rdlr.		
Frid. Orenbøll		Haud illaud.
Oplag 34 Rdlr.		
Frideriksborg Skole.		
Ferdinand Ludv. Rotting		Haud illaud.
Oplag 30 Rdlr.		
Bendix Bendixen Rotting		Haud illaud.
Oplag 30 Rdlr.		
Jac. Hegelund Egerød		Non contemn.
Oplag 35 Rdlr.		
Joh. Michael Chr. Weg		Laudab.
Oplag 50 Rdlr.		

Joh. Georg Niessen		Laudab.
Oplag 56 Rdlr.		
Johannes Jens		Laudab.
Wiborg Skole.		
Laurens Mart. Selmer		Laudab.
Oplag 40 Rdlr. oppeb. 56 Rdlr.		
Henr. Chr. Smidch		Laudab.
Christoph. Benj. Voegh		Haud illaud.
Oplag 40 Rdlr. oppeb. 114 Rdlr.		
Gotfr. Smidch Schsnau		Laudab.
Oplag 50 Rdlr. oppeb. 140 Rdlr.		
Wilhelm Adolph Worfse		Laudab.
Oplag 45 Rdlr. oppeb. 60 Rdlr.		
Erik Frisenh. Thorup		Laudab.
Oplag 40 Rdlr. oppeb. 67 Rdlr.		
Christian Flor		Laudab.
Pet. Nic. Borgen		Laudab.
Oplag 45 Rdlr. oppeb. 120 Rdlr.		
Joh. Carl Frid. Schausen		Laudab.
Oplag 50 Rdlr. oppeb. 130 Rdlr.		
Pet. Nic. Levinsen		Haud illaud.
Oplag 40 Rdlr. oppeb. 110 Rdlr.		
Chr. Mich. Noorb. Friis		Haud illaud.
Oplag 50 Rdlr. oppeb. 120 Rdlr.		
Martin Friis		Haud illaud.
Oplag 50 Rdlr. oppeb. 120 Rdlr.		
Jac. Matth. Fugl		Laudab.
Oplag 45 Rdlr. oppeb. 107 Rdlr.		
Nic. Sev. Rosenkilde		Haud illaud.
Oplag 40 Rdlr. oppeb. 60 Rdlr.		
Joh. Pet. Hald		Laudab.
Randers Skole.		
Severin Schouboe		Laudab. med Udmærkelse.
Oppebaaret i Skolen 73 Rdlr.		
Sev. Jensen Bay		Laudab. med Udmærkelse.
Oppebaaret 39 Rdlr.		
Pet. Nic. Brandt		Laudab. med Udmærkelse.
Oppebaaret 73 Rdlr.		
Fridericia Skole.		
Claudius Gross		Haud illaud.
Jac. Wedel Hvalfse		Non contemn.
Kongsberg Skole.		
Christian Halking		Laudab.

Johan Andreas Grøn, Privatist fra Bergen	Non contemn.
Eiler Hagerup, Privatist fra Kiøbenhavn	Laudab.
Georg Henr. Porth, ligesaa	Non contemn.
Christian Schjørring, ligesaa	Laudab. med Udmærkelse.
Ole Kiølsen, ligesaa	Laudab. med Udmærkelse.
Joh. Christoph. Reinhart, Privatist fra Christiania	Haud illaud.
Gabriel Heiberg, Privatist fra Christianssand	Non contemn.
Martin Henr. Petersen, ligesaa	Haud illaud.
Eiler Hagerup Schiøtz, ligesaa	Haud illaud.
Jens Chr. Vestergaard, Privatist fra Kiøbenhavn	Laudab.

Privatister i October Maaned, som have underkastet sig offentlig Examen.

Joh. Frid. de Meiche, Privatist fra Kiøbenhavn	Laudab.
Rasmus Lysstrup, ligesaa	Laudab.
Frid. August. v. Linstow, ligesaa	Laudab. med Udmærkelse.
Joh. Didrik Tode, ligesaa	Laudab.
Nic. Jac. Wøller, Privatist fra Christiania	Laudab. med Udmærkelse.
Jens Christoph. van Deurs, Privatist fra Ribe	Laudab.
Peter Dyrborg, Privatist fra Christianssand	Haud illaud.
Peter Quistgaard, Privatist fra Roeskilde	Laudab.
Ehere Pectel, Privatist fra Kongsbørg	Haud illaud.
Ole Borch Pectel, ligesaa	Laudab.
Frid. Volcheren, Privatist fra Randers	Haud illaud.
Joh. Chr. Valeur, Privatist fra Nalborg	Haud illaud.
Herman Carl Meinig, Privatist fra Kiøbenhavn	Laudab. med Udmærkelse.
Chr. Werner Hviding, ligesaa	Haud illaud.
Anthou Martini, ligesaa	Haud illaud.
Wilhelm Fabricius, ligesaa	Laudab.
Aug. Meldal Bruun, Privatist fra Bergen	Haud illaud.
Jacob Berg, Privatist fra Christiania	Haud illaud.

C) Privat-Inscriberede uden offentlig Examen.

Torkel Baden fra Lolland.
 Jens Michael Damkar af Kiøbenhavn.
 Frid. Andr. Wilh. von Gerstenberg fra Altona.
 Heinrich Abr. Poffelt fra Sundevit.
 Matth. Soren Haberdorph fra Bergen.
 Andr. Chr. Gottl. Moll af Kiøbenhavn.
 Andr. Boyssen fra det Schlesvigske.
 Hans Chr. Ebsen fra Siølland.
 Ved. Christensen fra Schlesvig.

II.

Collegierne ved Universitetet. See 1ste Marg. 3die Hefte II.

b) Collegium Medicum.

Collegium Medicum eller Borkens Collegium *) er stiftet af Oluf Borch, Cancellieraad, Assessor i Høiesteret og Professor ved Kiøbenhavns Universitet, som ved Testament og Fundats af 29 Juli 1689 Kienkede til 16 Studenters Værelse sin Gaard i Store Kanikestræde, tilligemed en Capital af 16000 Rdlr., hvoraf bemeldte Studentere skulde nyde den aarlige Rente i tvende Terminer. Ligeledes forærede han 5000 Rdlr. som skulde staae til Fremvæxt, at Capitalen hvert 10de Aar med Fremvæxten kan formeres. Desforuden til Bygningens nødvendige Reparation og nyttig tarvelig Embellering, 1000 Rdlr. Og skulde Renterne af denne Capital ikke staae til, tillader Fundatsen at dertil maae tages hvad fornøden gøres af Renterne af den Capital paa 5000 Rdlr., som ellers var bestemt til Fremvæxt.

End videre forærede han til samme Collegium alt sit Bibliothek, baade af trykte Bøger og Haandskrifter, item et Sølvkrusfix som stod i hans Stue, og efter hans Død skulde sættes i Collegiets Auditorium, og hver Søndag og Helligdag aaben holdes. Derz til skulde Nøglen blive hos Inspector, som ikke torde lukke op for Krusfixet ved nogen anden, men i egen Person **). — Til Bibliothekets Forøgelse legerede han Renten af 500 Rdlr.

Til dette Beneficium maa ingen antages, uden den som er født Dansk eller Norsk, og har holdt sig vel i den philosophiske Examen; og tilholdes Professorerne af den philosophiske Examens Protocol at slutte og udvælge, hvo til samme Stipendium bedst fortjener at admittes.

Hvad der har givet Stifteren Anledning til at kalde sin Stiftelse *Collegium Medicum* kan ingen sige med Visshed. Han udlader sig selv i sit Testament ikke videre derom, end at Residenten skulde kaldes *Collegium Medicum*, saasom han, af sær Betænkende ikke vilde, at den efter hans Navn skulde kaldes. Imidlertid har dog den offentlig

*) Det være mig tilladt i Anledning af denne Form at giøre en liden Sprogannærmning. Af Nominativet Borch burde efter Analogien dannes Genit. Borch's. Denne Form seer jeg ogsaa, kommer nu i Brug, og ventelig holder man den grammatisk riigtigere end *Almuens Form Borchens*. Men naar man eftertanter Grunden til denne *Almuensform*, vil man finde, at vor Taleorgans Bløthed ikke tillader at udtale 3 Consonanter, som r. f. s. uden at blødgjøre Udtalen ved Tilføjetning af en Vokal, allerhøist i Genstavselsørd. Saaledes danner *Almuen* af *Smidr*, *Smidtes* eller *Almuens*, af *Kraft*, *Kraftes* eller *Kraftens* o. s. v. Ja endogsaa i Genstavsels-Appellativer, hvor flere haarde Consonanter forekomme, søger *Almuen* at undgaae den vanfælige Udtale, ved at vælge den bestemte Artikels Genitiv for den ubestemte f. Ex. istedet for en *Salks Syn*, en *Storkes Rodder*, siger den *Salkens Syn* eller et *Salkesyn*, *Storkens Rodder* eller *Storkesødder*. Af samme Aarsag siger man *Borchens Collegium*, *Profkens Bod* o. s. v.

***) Kommer en Historieffriber, som Hr. Riegels over dette Sted, vil han uden tvivl bekligt declamere imod det stemme papiriske Væsen, som endnu saa lang Tid efter Reformationen regierede hos Professorerne ved Kiøbenhavns Universitet. Det ene eller andet vilde den gode Borch, var maaskee det, at han havde sørgt for det *Almuens Studium*, endog efter sin Død; thi som blot Philolog vilde han ingen *Barbaricitet* finde.

Erkendelighed faaet Overhaand over Stifterens Besejdede, og man kalder Stiftelsen i Almindelighed Borchens Collegium.

Den 29de May 1691 blev Collegium indviet ved en Tale af første Ephorus Poul Winding, Prof. i det græske Sprog, til hvem Ephoret var overdraget af Fundator selv, og hvori han forblev indtil hans Død 1712.

Den første Distributs Kæde den 1ste Decbr. samme Aar til 29 Rdlr. og for Inspecteur 45 Rdlr, siden faldt og steg den imellem 24 og 33 Rdlr. Det højeste den nogen- sinde har været, var i Aaret 1761 og 1762, da den steg til 37 Rdlr. 3 Mk. 12½ Sk., men faldt atter derpaa til 33 Rdlr. For nærværende Tid er Distributsen for hver Alumnus 32 Rdlr. 3 Mk. 6 Sk., hver 1ste Junii og 1ste Decbr. Termin.

Fundatsen er aftrykt hos Hofman. Men da der foruden denne findes ligesom ved Valkendorfs Collegium (hvis Indretning Borch overalt har vildet, skulde riene hans Stiftelse til Monstr.) nogle af Professorerne opsatte Artikler, sem nærmere forklare Fundatsen og reglere Disciplinen, vil jeg her meddele disse, saaledes som de findes indførte i Collegiets Aviseringsbog, og tilføje nogle oplysende Anmærkninger.

Artikler, hvorefter Alumni Collegii Medicei sig skal rette og forholde.

I.

"Alumni Collegii Medicei skalde leve gudsfrygteligen, ærligen, kydske, fredsommeligen og ædrueligen. Og saafremt nogen befindes uskikkeligen, og han efter første og anden Naamindelse af Ephoro ikke bedrer sig, da skal han med Professorum Consistorialium Billie og Samtykke uden al Undskyldning strax udluffes".

2.

"Det tillades dernæst efter Fundatsen at forblive i Collegio (saafremt de ei imidlertid til nogen Bestilling befordres) i 5 Aar og ei længere, formedelt hvad og hvorenten Recommendation eller Dispensation det kunde begieres".

3.

"Alumni maane ei have Frihed at reise tidt og længe af Byen, og ei over 3 eller 4 Uger udi alt om Aaret, med mindre nogen usophigtængelig Nødvendighed kunde indfalde. Mens imidlertid de ere borte, i hvad Aarsag der og til findes, da maane de intet nyde af dette Beneficio, mens enhvers Contingent for den Tid han udebliver, skal hannem astrækkes og til Collegii Nytte efter Ephori Betænkning anvendes".

4.

"Naar nogen foraarstages af sit Kammer at forreise, da skal han af Rectore, Ephoro, Stipendii, og Præceptore privato begiere Forlov, og sig inden den forelagte Tid indfinde".

5.

"Inspector som skal have Inspection med de andres Skikkelighed og Skigtighed, skal have sit Værelse i det næste Kammer ved Døren paa den høire Haand, naar man gaar ind i Residenten og nyde ½ Deel mere end nogen af de andre".

6.

"Inspector skal oplade Collegii Dørt om Sommeren, naar Klokken er 5 om Morgen, og lukke den om Aftenen, naar Klokken er 9; men om Vinteren skal han oplade Døren, naar Klokken er 6 om Morgen, og lukke den om Aftenen, naar Klokken er halvgaaes otte. Sommeren skal regnes fra 1te April til 1te Septem-ber, og Vinteren fra 1te September til 1te April" *).

7.

"Til samme Klokketæller skal Lovsangen begyndes, efter at der af den Vedkom-mende tvende Gange er ringet. Og skal enhver straffes paa sine Penge med otte Skilling, for hver Gang han Lovsangen forsømmer".

8.

"Hver Søndag og Helligdag, til Morgen- og Aftenbøn, skal Fouteralet, hvori det Solversifir findes, aabenholdes, og Nøglen bliver hos Inspector, som det ei maae oplukke ved nogen anden, men i egen Person" **).

9.

"Inspector skal allene have Nøglen til Bibliotheket, og skal han, efterat Bøgerne med klare Register ere ham overantvordet, naar han berdrager, dennem fra sig igien antvorde. Og dersom nogen fattes deraf, skal han dennem betale af sit Eger, og siden tiltale, om han nogen kan med Rette, som han mener, Bøgerne at have forkommet".

10.

"Ingen Bøger enten af de trykte eller Manuscriptis maae uden Collegium udlaa-nes; men hvo dem bruge vil, læse i dem paa Bibliotheket, hvor de ere satte, og vel med dennem omgaaes".

11.

"Inspector skal under Ephori Direktion have god Indseende, at Manuscripterne ikke blive mutilerede, maculerede, eller i andre Maader forvarrede, hvorefter enhver ei promiscue til dem Afgang forundes, og skal Ephorus allene have Nøglen til dem".

12.

"Inspector som af Ephoro med Dn. Professorum Consistorialium Samtykke ind-sættes, skal have Inspektionen saalange han er i Collegio, uden han det med sin Ufikkelse og Forsømmelse tilforn forbrøder, eller findes efterladt i sin Function".

* Denne Artikel synes snart at være bleven forandret dæhen, at Døren til Vortens Op-ladelse og Lukkelse er bleven ansat en Time tidligere. Udgiv.

** Dette Kunststykke er endnu i Behold. Det er efter forrige Inspector Hr. Mag. Cramers Beretning temmelig stort og af megen Værdie, hængt lige over for Cathedret i et Stab, paa hvis Dør indvendig staaer med forandrede Bogstaver følgende Distichon. Men da Døren ikke er bred nok, saa er haade Herameter og Pentameter ligeledes deelt:

CONDIS ME PATERIS PRO ME
SCELUS OMNE REMITTIS
PROTEGIS HIS MERITIS
QUIS SATIS APTUS AMOR.

13.

"Inspektør skal maanedligen overlevere til Ephorum Fortegnelse paa dem, som enten om Natten af deres Kammer udebliver, eller Lovsangen forsømmer, eller deres exercitia efter leges ikke holdt haver ubi rette Tide. Hvis han det udi nogen Maaned forsømmer, skal han derom af Ephoro Stipendii første Gang advares; skeer det tiere, skal han strax Inspektionen qvitere og indflytte udi et andet Kammer, som paa den Tid ledigt findes".

14.

"Blant Alumnos skal En alvorslig antage sig Studium Chemicum, en Studium Botanico-Medicum, en Mathematicum og trende Philologicum, for at giøre sig bequemme til at betiene Rectoratus og andre Bestillinger i Skolerne; og disse 6 bør, foruden deres exercitia Collegii ordinaria eengang hvert Aar i det ringeste adwise nogen Specimen diligentia til den af Dn. Professoribus, som samme Studium profiterer. De andre 10 Alumni blive ved Studium Theologicum, dog ingen af alle at forbydes, at de jo i andre lovlige Studiis efter egen Inclination sig ogsaa maae exercere".

15.

"Alumni som boe i Kamrene, skalde tvende Gange om Aaret, nemlig den 11 Junii og 11 December giøre Rectori og tvende Professoribus Consistorialibus Regnskab, at intet forarges formedelt deres Forsømmelse som deri boer".

16.

"Samme Tid skal Inspektør giøre forævnede Rectori og Professoribus Regnskab for Liberiet *), samt og Ephoro Stipendii for filco" **).

17.

"Samme Tid skal Inspektør give tilkiende, om nogen Alumnis stikker sig anderledes, end dennem vel lader".

18.

"Paa samme Tider skal Alumni giøre Professoribus Regnskab for hvis Lectier de høre, og lade dem see deres Lectiebøger ***). Og dersom behov giøres, skal Rector og samme Professore befale, hvad Lectiones hver skal høre".

19.

"Alumni skal foruden Theologorum og deres privati Præceptoris Lectier, altid høre den Professoris Lectiones, som er Stipendii Ephorus, og hans Lectiebøger tilkiemed Theologorum og privati Præceptoris fremvise, naar distributio skeer, og skal den ex Alumnis som sidst er indkommet in Collegio, optegne dem som Ephori

*) Bibliotheket.

***) Sifns kaldes, hvad som af Alumnænes Distributis til hver Termin affortes for Lovsangs Forsømmelse, Udeblivelse med Disputatier, Alumnorum Travarelse in d Ephori Tilladelse, hvorfor Collegiets Inspektør giør Regnskab til Ephorus. I flere Tider har man ogsaa inddraget under denne Rubrik, hvad som indkommer af de ledige Pladse.

***) Det vi nu ubevæmt kalde Collegier.

Lectiones forsømmer, og derpaa maanedlig Fortegnelse levere, og skal de Forsømmer lige for hver Gang de forsømmer, straffes paa 8 Sk."

20.

"Dog saa mange som Baccalaurer ere og beres egne Studeringer ellers flittigen selv opvarter, maae for denne Ephori Lectie til videre Anordning være forskaaet".

21.

"Jungen af Alumnis maage holde nogen Børneskole i sit Kammer, ei heller holde nogen Drik, Giestebud, eller nogen saadan Samqvem med Dobbel, være sig med Kort, Brætspil eller anden Usømmelighed. Ei heller maae nogen Qvindesperson tilstedes paa nogen af Kammerne at indgaae, videre end Verientens Husfrue, eller hvem han i hendes Sted dertil besikter, som Sengene skal rede og Kammerne reene holde".

22.

"Der som nogen af Alumnis fordrister sig til at blive ude af sit Kammer om Natte tide, eller at have nogen Nøgel til Gadedøren, og derigennem, efter at Døren af Inspektore om Aftenen er lukket, at ud- eller indgaae, eller andre til sig om Natte tide at indlade, om han efter en eller anden Naamindelse ikke vil rette sig, skal han af Collegio strax forvises".

23.

"Alumni skal være personlig tilstede, naar Pengene udbyttes, og derforf quiteres udi Dogen, som dertil forordnet er".

24.

"Enhver skal holde udi sit Kammer Vinduer og Kaffelovn vedlige, uden naar Kaffelovnen ganske skal omsættes".

25.

"Jungen maae komme udi Collegii Have, uden Inspektør er selv hos, ei heller flere tillige end Inspektør for godt befinder, og skal Ephorus og Inspektør allene have Nøglen dertil".

26.

"Med exercitiis disputatoriis og declamationibus skal forholdes som in Collegio Valckenendorphiano, saaledes: Enhver af Alumnis som er promotus Baccalaureus, skal engang om Aaret disputere in Collegio og selv sine Theses conscribere, men de andre som ikke ere Baccalaurer, skal engang om Aaret declamere, hvortil Ephorus demnem deres Themata skal give".

Skulde man finde, at en Deel af disse Anordninger, fornemmelig de, som angaa Disciplinen, for nærværende Tid ere tilfidesatte; saa vil jeg bede at erindre, at Fundator selv i Fundatsens XIII §. tillader Rector og Professore, "efter Tidernes Beskaffenhed noget nærmere at eftertanke og forbedre dette Beneficii Reges og Statuta, saavidt Alumnorum Disciplin angaaer". Men tillige er ikke at nægte, at det jo var ønskeligt, om nogle af disse til god Ordens Vedligeholdelse sigtende Anordninger, som ved Tidens Længde og Tænkemaadens Forandring kan være bleven slappede, maatte forsvindes og paa nye ind-

Kierpes; hvortil jeg ikke tvivler, at Consistorium jo villig vil række Haanden, naar det ved Ephorus, som det nærmest tilkommer at vaaage over Sundhæften og Stataternes Haandhævelse, bliver gjort opmærksom derpaa.

Istant de allerførste Alumnø vare Joh. Trelland, siden Biskop i Viborg, som har skienket en Capital af 6000 Rdlr. til Universitetets Bibliothek; Jacob Winslow, en af Europa's første og stærke Anatomikere, som først studerede Theologien paa dette Collegium, men forandrede Studium førend han forlod det, og ansøres tilsidst som Medicinæ & Botanicæ Studiosus; og endelig Arnas Magnæus, som skienkede sin anseelige Forraad af nordiske Oldskrifter til Universitetet, tilligemed et betydeligt Legat i Penge til disse Skrifters Bekjendtgjærelse ved Trykken.

Bibliotheket, som af Stifteren blev forøret til hans Stiftelse, bestod af 3 til 4000 trykte Volumina, foruden mange fældne og kostbare Haandskrifter. Men denne Samling blev, tilligemed et derved værende Kabinet og Konstkammer, fortæret i Kiøbenhavns store Jildebrand 1728.

Til Bibliothekens Forøgelse ere segerede 500 Rdlr.; af hvis Renter, tilligemed de Forøringer, som Alumni, naar de udgaae af Stiftelsen, giøre dertil, Bøgenes Antal for nærværende Tid er vokst til omtrent 1585 Bind. I de sidste Tider har det Kongel. Herkab skienket hertil, ligesom til de andre Collegier, nogle vindbundne Bøger, meest af danske Forfattere, hvilke det ved sin Subscription pleier at understøtte. Det øvrige som kan være om Bibliotheket at sige, vil jeg berette med forige Inspector Hr. Mag. Craemers Ord:

”Det Mærkværdige ved Bibliotheket, er blot 1) Sal. Borets Portrait uden Navne, temmelig forældet. 2) Sammes med røde og sorte Bogstaver paa Pergament skrevne Doctorpatent, dat. Andegavi 1664 den 29 October. 3) En meget smuk og rar Codex Livianus, som indeholder den første Decas. Hr. Joachim Junge har i sine tvende Dissertationer for Stipendiet i Aarene 1783 og 84 confereret den med Drachenborgs Livius og samlet Varianter af den. I Fortalen beretter han, at den var udlaanet for Jildebranden, hvorved den blev reddet, og var i private Mandes Hænder, indtil den af Hr. Prof. Abr. Kall blev ved en Leilighed (efter en berømt Mandes Død) vindiceret Collegiets Bibliothek. Efter de af Struvio angivne Kiødemærker paa Manuscripter, sætter han dens Alder i det 11te Seculum. Den er meget zierlig skreven, og de foran i enhver Bog med Guld og Rødt trykte store Begyndelsesbogstaver see saa blanke og levende ud, som de vare gjorte i Saa.”

Til det chemiske Studiums Bedste, som Stifteren især yndede og vilde have dyrket, havde han skienket alle sine vasa chemica, Instrumenter og Materialier, hvilke han havde besalet, skulde indførtes i tvende dertil indrettede Kammere, hvor chemiske Operationer kunde anstilles. Af denne chemiske Apparat findes efter Hr. Mag. Craemers Beretning endnu nogle Røder, saasom nogle gamle Ørne, Retorter og Kolber, og den murede Gryde er endnu i god Stand. — Til Kul og andre Fornødenheder til chemiske Experimenter finder man i de ældre Regnskaber en aarlig Sum, undertiden indtil over 30 Rdlr., anvendt, men denne Udgift falder bort i de sidste Aaringer; hvoraf man maae slutte, at dette Studium nu ikke drives med den Flid og Iver, som Stifteren har ønsket og givet saa herlig en Opnærving til.

Blant Alumni skal efter Fundatsen, foruden tvende som ere dimitterede fra Ribe Skole, hvor Ole Borch selv havde gaaet, altid være tvende Medici, hvoraf den ene i Særdeleshed skal lægge sig efter Chemien, den anden efter Botaniken, i Mathematikus, 3 Philologer, og de øvrige Theologer. Dette tagtages ved Pladsernes Vacance i Henseende til Medici og Mathematikus, kun at man hos Medici ikke seer saa nøie paa, at den ene er Chemikus, den anden Botanikus, men lader sig nøie med, at de studere Medicin. Af Philologerne forlangede man, saalænge den saa kaldte store philologiske Examen bestod, at Competenterne skulde have taget denne; hvilket ogsaa kunde synes tilstrækkelig. Men nu da denne Examen er ophævet, synes det at man af dem der vilde anses for Philologiens Dykkere, naar de skulde svare til det Begreb, Stifteren har gjort sig om dem, burde kræve noget mere end den blotte philologiske Prøve.

I ældre Tider bleve Alumni længe i Forveien indskrevne til dette Collegium, ligesom til Valkendorfs, saa at de Indskrevnes Tal undertiden kunde beløbe sig til etc. Denne Misbrug blev vel i Henseende til Borchens Collegium ved et Conclusum Consistorii i Marts 1725 affasset; men jeg seer dog af Actis, at den endnu nogen Tid derefter er vedbleven. For nærværende Tid gives vel Pladserne ikke bort, forend de ere vacante; men man har vedtaget, at Pladserne staae nogle Maaneder ubesatte, for at henlægge hvad i den Tid opsparer, til Bygningens Vedligeholdelse. Dette er dog ikke overensstemmende med Fundatsen, som vil, at Bygningen skal vedligeholdes af den til Fremvært staaende Kapital, naar Renten af den til dette Brug bestemte Sum ikke staaer til.

Stiftelsens Kapitaler beløbe sig for nærværende Tid til 40350 Rdlr. Courant. Deri ere indbefattede følgende Legater:

1) Til Alumnorum Distributs	"	"	"	16000 Rdlr.
2) Til bestandig Fremvært	"	"	"	5000 "
3) Til Reparation	"	"	"	1000 "
4) Til Havens Vedligeholdelse	"	"	"	500 "
5) Til Professorerne	"	"	"	1000 "

Disse nyde desuden Smaarenterne af Fremværtens Kapital indtil hvert 10de Aar.

6) Til Ephorus	"	"	"	500 "
7) Til Bibliotheket	"	"	"	500 "
8) Til Portneren	"	"	"	200 "
9) Til tvende Discipul af Ribe Skole, som foreslaaes af Skolens Rector og vælges af Stiftets Dyrtighed	"	"	"	600 "
10) Til Huusarme	"	"	"	500 "
11) Til syge Studentere uden for Collegium	"	"	"	500 "

Denne Gave synes nu at være overladt til Ephorus' Disposition, men blev tilførsen bestemt i Consistorium.

Alle disse Legater ere af Stifteren beregnede i Kroner, hvilke dog nu ere reducerede til Courant Mynt, og beregnes i Regnskabet efter Courant.

For de 3 sidste Legater (9, 10, 11) aflægges Ephorus et særskilt Regnskab, under Naam af Appendix Leg. Borrichiani. Deres Renter beløbe sig for nærværende Tid til 63 Rdlr. 4 Mk. 8 St.

Den til Fremværet staaende Kapital	=	5000 Rdlr.
blev forøget til 11 Junii 1702 med	"	2500 Rdlr.
til 11 Junii 1717 med	"	2500 "
til 11 Junii 1727 med	"	2110 "
	i alt til 1727 =	7110 Rdlr.

Deraf blev optaget 1729 til Collegiets afbrændte Bygning = 5000 Rdlr.
 var altsaa den hele Beholdning af Fremværet til 11 Junii 1731 = 2110 =

Siden formeredes Fremværets Kapital efterhaanden saaledes, at den
 til 11 Junii 1779 beløb sig i alt til 11287 Rdl. 3 Mk.

Den største Tilvæxt fik den i Sal. Dr. Holms Ephorie fra 1765
 indtil 1776, i hvilke 12 Aar blev lagt til Kapitalens Fremværet = 2450 Rdl.
 hvilken Forsøgelse dog ikke tjente saameget til at forøge Distributsen for
 Alumni, som til at afværge dens Nedsættelse, da Renten i denne Tid
 var faldet fra $4\frac{1}{2}$ til $3\frac{3}{4}$ pro Cento. Denne Mand har ellers samme For-
 tjeneste af dette Collegium, som af Valkendorfs, at han i sit Ephorie
 drev paa, at Renten af Fremværet blev rigtig hvert 10de Aar hentlagt
 til Distributsens Forsøgelse, i hvor lidet denne end var, endskjønt nogle
 af de foregaaende Ephori havde meent, at disse Renter ikke burde staaes
 til Fremværets Kapital, førend de udgjorde en Sum af 2500 Rdl.
 som var det Fremværet hvert 10de Aar kunde forøges med, saalange
 Renten var 5 pro Cento og ingen betydelige Reparationer foresaldt; thi
 disse Skulde, som sagt, efter Fundatsen tages af Fremværets Renter.

Denne Mand var saa omhyggelig for at efterkomme Fundatsens Forskrift, at han
 aldrig noget Aar forsømte at aflægge sit Regnskab saa betids, at det kunde eftersees og
 samtykkes i Consistorium paa St. Olai Dag, hvilken Fundatsen bestemmer til Regnska-
 bets aarlige Afgivelse.

Den sidste Forhøielse fik Distributsen den 11 Junii 1781, da den steg fra 497 Rdlr.
 4 Mk. 14 Sk. hver Termin til 537 Rdlr. 1 Mk.; endskjønt den tilforn, da Renterne
 vare 5 og saa $4\frac{1}{2}$ pro Cento, havde været høiere. For nærværende Tid er Distributsen
 hvert Halvaar 537 Rdlr. 1 Mk. 3 Sk.

Ephorus er siden 1789 Hr. Prof. Abr. Kall, som i Aaret 1791 høitideligholdt Stiftel-
 sens 100de Aars Jubilæum ved en latinisk Tale i Collegiets Høresal, hvori han opregnede de
 Mænd, som i de første 6 Decennier af dette Aarhundrede vare udgaaene fra Borchens Colie-
 gium, og havde gjort sig berømte og fortjente af Fædrelandet ved hyppelig Lærdom eller ansee-
 lige Embeder; tilligemed Stiftelsens yngre Fosterbørn, som ved Talenter og Lærdom give Haab
 om at ville vedligeholde Stiftelsens gamle Ære. Saadan Opregnelser er uden tvivl den
 første Løytale for Stifteren, og det sikkerste Beviis for Stiftelsens Nytte. Denne Tale,
 som udbreder meget Lys over vor Litteraturhistorie, har Hr. Prof. havt den Godhed at med-
 dele mig til Afbetiening. Men da den snart kan ventes udgiven i Trykken, vil jeg ikke
 forekomme Læseren, men her allene melde, at dette Aarhundrede har i en Tid af 63 Aar
 føet af Borchs Fosterbørn 11 Biskopper, 36 Professorer ved Kjøbenhavns Universitet,
 7 ved Sørøe Akademie, 1 ved det Parisiske (Winslow), 1 i Kiel, som siden blev Pro-

cangler sammesteds (Martin Friis fra Ribe) 1 i Helmstadt (Justinus Bing) 7 ved Odense Gymnasium, 1 ved Seminarium i Königsberg. Doctorgraden i Theologien har 12 Baccalauer erholdet, i Lovkyndigheden 5, i Medicinen 21. 3 Skolerne have været ansatte som Rectorer, Lectorer og Conrectorer 39, Provster paa Communitetet 7. Ikke at tale om de mange som have beklædet andre civile og geistlige Embeder.

De nuværende Alumni ere:

- 1) Einer Gudmundsen, Theolog, fra 1ste Febr. 1789, Inspector.
- 2) Johan Chr. Linderup, Philolog, fra Junii 1790.
- 3) Carl Ferd. Degen, Mathematikus, fra Decbr. 1790.
- 4) Johannes Lund, Philolog, fra Junii 1791.
- 5) Claudius Neenberg Thoring, Theolog fra Junii 1792.
- 6) Johan Coleman, Medicus fra s. D.
- 7) Stephen Terens, Philolog fra s. D.
- 8) Chr. Peter Thorslacius, Theolog fra s. D.
- 9) Johannes Holst fra Junii 1793, Ripenser.
- 10) Ole Langballe, Theolog fra s. D.
- 11) F. C. G. Wendsen, Theolog fra 13 Novbr. 1793.
- 12) E. F. Nottbøll, Theolog fra s. D.
- 13) E. F. Krabbe, Medicus fra s. D.
- 14) V. Fernet, Ripenser fra s. D.
- 15) Vacante Plads.
- 16)

III.

Indkomne Priisaffhandlinger for 1793, og udsatte Priismaterier for 1794 *).

Over den theologiske Priismaterie var ikkun een Afhandling indkommen, skreven paa Latin, som vel røber Flid og god theologisk Kundskab. Men da Forfatteren ikke synes at

*) Hvad jeg spaaede, da jeg bekiendtgjorde Premiers Udsættelse for de Studerende her ved Universitetet i forrige Aargangs 1ste Hefte S. 9 a: at denne Opmuntring vilde blive anseet som en Efterligning af en saadan ved Universitetet i Göttingen for nogle Aar siden truffen Foranstaltning, er Ord til andet blevet opfyldt i Gothaische gelehrte Zeitung, ausländische Lit. 26 St. for 1793. Alligevel har jeg paa ovenmeldte Sted vist, at sal. Procangler Bentopidan allerede i Mæret 1762 havde forsøgt denne Opmuntring, og her vil jeg endnu lægge til, at Consistorium dengang besluttede, at nogle af de indkomne Priisaffhandlinger maatte trykkes af Universitetets Bogtrykkere, og be- regnes disse til Udtag paa de Aar, som de ere forbundne at trykke frit for Consistoriales.

have fattet det fremsatte Spørgsmaals Mæning tilgavns; og desuden alt for løselig at have behandlet den anden Deel af Spørgsmaalet; ikke at tale om de kiendelige Spor af en alt for hastig og flygtig Pen; saa kunde Facultetet ikke tilkiende ham Prisen.

Til det juridiske Facultet vare tvende Afhandlinger indkomne, begge paa Dansk. Facultetets Dom derover vil jeg anføre med dets egne Ord:

"Earum altera, quæ de poenis infamantibus agit *), autorem quidem prodit, qui proprio iudicio uti valet, sed cum istam materiam tantum adumbraverit; non vero persecutus sit, præmium reportare non potuit. Altera hac tessera insignita: *consuetudinis usque longævi non vilis auctoritas est, verum non usque adeo sui valitura momento, ut aut rationes vincat aut legem 1. 2. Cod. quæ sit longa consuet., quæ circa quæstionem anno proxime elapso juris studiosis propositam: quousque convenit processus inquisitorius juri privato universali in genere & juri danico in specie? versatur, demonstrat autorem, cum summa diligentia in libris qui hanc materiam illustrarunt, legendis, tum iudicio in lectis in lucidum & concinnum ordinem redigendis usum fuisse. Ob has commentationis virtutes nos præmium illi adjudicare non dubitavimus, quanquam id potissimum desideraverimus quod autor processum inquisitorium generalem leviter modo attigerit, longus vero sit in processu inquisitorio speciali explanando".*

Ved den sukte Seddels Nabning fandtes Forfatteren at være Hr. Peter Carl Jessen.

Til det medicinske Facultet vare ligeledes tvende Afhandlinger indkomne over den sidst udsatte Præmiam i det medicinske Sag, hvorover Facultetets Dom er som følger:

"Vel har hverken den latinske med Devisen: *multa renascentur quæ jam cecidere &c.*, eller den danske med Motto: *Ch ich todt bin, begrab mich nicht ic. ganske den Beskaffenhed, som vi havde ønsket; især er det en sand Mangel, at ingen af de tvende Forfattere grunder sin Dom paa egne Forsøg, der dog vare ligesaa lette, som fornødne, at anstille. Dog i Betragtning af den Opmuntring, som er den præisværdige Hensigt ved disse Præmieres Stiftelse, kunne vi ikke tillade os al den Strænghed, som ellers var Pligt; og naar vi da hensee til hvad Kundskaber og Indsigter, Dømmevne og Flid der spores; saa finde vi, at den danske Afhandling er den bedre af de tvende, og kan med ovennævnte Erindring fortjene Prisen".*

Forfatteren af denne Afhandling er Hr. Ole Jeronymus Wynster.

Over det filosofiske Spørgsmaal var ikkun een Afhandling indkommen med Devisen: *Les hommes, fripons en detail, sont en gros des très-honnetes gens*; hvis Forfatter, endskjønt han havde vist Flid i Udarbejdelsen og Foredraget, Præmien dog ikke kunde tilkiendes, deels fordi Spørgsmaalet ei var besvaret i sin egentlige Mæning og hele Omfang, deels fordi Rigtighed og Bestemthed i Tankerne mange Steder savnedes.

*) Denne Materie var udsat for Aaret 1792, men da ingen tilfredsstillende Afhandling derover var indloben, blev det efter Facultetets Begiering tilladt, at den paa nye maatte udsættes. See Univ. Journalen for s. A. 1ste Hefte S. 15 følg.

Over den mathematikke Priisopgave vare tvende Afhandlinger indkomne, hvorom de Herre Professorum Mathematicum Dom er følgende:

”Den første med Devise: *Honos alit artes*, har meget omstændeligen gennemgaaet Spørgsmaalet og grundigen besvaret samme, saa at denne Afhandling bør have Præmien; vi maatte allene anmærke, at om den skulde trykkes, da maatte nogle saa tilbageblevne Skriverfeil rettes, og det latinske Sprog paa nogle Steder forbedres”.

”Den anden Afhandling med Devise: *On ne feroit pas tout ce, quel'on peut &c.* er skreven i det danske Sprog, og kan paa ingen Maade hverken i Grundighed eller Udferlighed eller udstrakt Kundskab i dea afhandlede Materie sættes i Sammenligning med den første ommeldte latinske Afhandling”.

Priisafhandlingens Forfatter er Hr. Steffen Wigtnsen, som i forrige Aar beholdt Accessit: en Veteraner, som denne Kampplads vel egentligen ikke er bestemt for.

Over det historiske Priisspørgsmaal vare indkomne tvende Afhandlinger; af hvilke Præisen blev tilkiønde den med Devise: *haud facilem esse viam voluit, curis acuens mortalita corda*, som den, hvis Forfatter har overskuet alle de Virkninger, og saa paa Regleringeformerne og Sædrene, der kunde tilskrives Krudtes Opfindelse, og som overalt viser meget Anlag til sund Philosophie over Historien.

Forfatteren fandtes at være Hr. Lars Storch Bohn.

Over den philologiske Opgave var ikkun een Afhandling indkommen med Devise: *Decipimur specie recti*, som vel indeholdt adskillige gode og henhørende Bemærkninger; men som Præisen dog ikke kunde tilkiøndes, formedelsk Foredragets og det latinske Sprogs Mangler.

Over den æsthetiske Priisopgave var ingen Afhandling indkommen.

De tilkiøndte Priismedailler bleve derpaa den 24 Febr. paa Universitetets syerste Auditorium af H. H. D. Universitetets høie Patron egenhændig uddeelte, efterat Hs. Durchl. havde holdet en passende dansk Opmuntringstale til de Studerende.

Priismaterier for Aaret 1794.

1) I Theologien: *Exponantur & illustrentur argumenta, quibus antiquissimæ ecclesiæ doctores veritatem religionis christianæ probare, & a judæorum ac gentilium objectionibus defendere consueverunt: addito simul de vi atque pondere eorum iudicio.*

2) I Lovkyndigheden: *An jure privato universali usuraria pravitas in numerum delictorum referri potest?*

3) I Medicinen: *Quid est inflammatio vera, & in quo consistit ejus causa, sive determinare veram naturam & causam inflammationis.*

4) I Mathematiken: *Explicare diversas quæ obtinent Logarithmorum species; & singularum indolem.*

5) *I Philosophien*: Qva veritate dixit Qvintilianus instit. Orat. I, 4. ingenii signum in parvis præcipuum memoriam esse?

6) *I Philologien*: Ex Aristotelis & Horatii de arte poëtica libellis detur explicatio *Decorum poetici* definitio, hujusque per plures species ab Aristotele diversis nominibus, ab Horatio pluribus passim versibus significatas, exemplis illustrata descriptio.

7) *I Æsthetiken*: I hvad Forhold staaer den skønne Literaturs Theorie og Kritik til denne Literaturs Fremme?

8) *I Historien*: Kan i Historien om Menneskets Cultur, der ved første Biekast synes at være en hensigtsløs Afsvælgning af Til- og Afstregelse underkastet, til Forsynets Nødsnødvendighed findes Eenhed og Plan? og hvilken er denne Plan?

I Anledning af Priismateriens Udsættelse er leveret mig til Indrykkelse følgende

Spørgsmaal:

”Der ere saa Videnskaber, i hvilke man kunde fremsætte interessantere Priis-spørgsmaal end i Natur-Videnskaberne. Aarsagen er naturlig. Saa Videnskabers Theorie ventileres for nærværende Tid mere, efter at nye Opdagelser gjøre de gamle utilstrækkelige, vise betydelige Mangler ved dem, og ei seldn gjøre dem aldeles ubrugbare. Antiplogistikernes og de mangfoldige øvrige kemiske Theorier, Forbedringerne i Naturhistoriens Systemer, og saa mange andre i det sidste Decennium ventilerede naturvidenskabelige Stridigheder, kan tiene til Devis herpaa”.

”Siden nu den, unægteligen fortræffelige Indretning med at fremsætte Priis-spørgsmaal til at besvares af Studerende, er indført ved vort Universitet: hvorfor fremsættes da ingen naturvidenskabelige Spørgsmaal?”

”Maa skee man vil indvende, at de hidtil fremsatte medicinske Spørgsmaal staae ind i Physiken. Men er den største Deel af Naturvidenskaberne ikke Medicinen aldeles uvedkommende? og hvor mange studere ei disse Videnskaber, uden at studere Medicinen? Disse kunne da ei besvare de Spørgsmaal, som vedrøre denne Videnskab. Troer man, at Antallet af dem, der studere disse Videnskaber, er for ringe til at man kunde vente Priis-spørgsmaalene besvarede — og dette kunde man saameget snarere falde paa, siden der ved sidste Præmie-Uddeling ei engang indkom nogen Afhandling, som man holdt Prisen værdig i en af de ved Universiteter mest dyrkede Videnskaber, i Theologien — saa maae man betænke, at saamange Theologer blot trage efter Attestats, og at der ved vort Universitet nok i sig selv er næsten ligesaa mange studerende Naturforskere, som studerende Theologer. Naturvidenskaberne vælger ingen lettelig, i Haab om Levebrød, men just af dem som studere disse Videnskaber for deres egen Behageligheds Skyld, bør man snarest vente de Indsigter, som nødvendigtvis udføres til at besvare disse Spørgsmaal, saavel som Lyst til virkelig at besvare dem”.

”Man kunde indvende, at Udgifterne ved disse nye Priis-spørgsmaal vilde blive for-
Agede; men høert naar uddeles jo ei alle Præmier, ved sidste Solennitet blev endog paa

denne Maade 3 Premier tilovers — kunde disse ei anvendes hertil? Naturvidenskabens Dyrkere have saa faa Fordele, at de nok kunde fortiene denne Opmuntring. Man ønsker de, at Vedkommende vilde værdige dette Spørgsmaal deres Opmuntring”.

IV.

Noget om Ribe Skole af Hr. Conrector Heiberg *).

Ribe Skole har for nærværende Tid 6 Lærere, en Rector, Conrector og 4 Lærere, hvoraf den nederste er første og anden Lectie Hører tillige. Den nederste Hørers Indkomster bleve ved sammes Ophævelse tillagte forrige Rector Hansens Enke og ved hendes Død i Aaret 1787 Conrectoratet. Rectors Indkomster bestaa fornemmelig i Jordegods og Tiender. Conrector har af Stiftets Kirker aarlig 146 Rdlr. 3 Mk. 3 Sk., af Hospitalet 130 Rdlr., $\frac{1}{2}$ Part af Feuling Konge-Korn-Tiende, der for nærværende Tid beløber sig til 40 Rdlr., og af Skolen circa 20 Rdlr., 6 Tønder Byg og $2\frac{1}{2}$ Tønde Rug, af Degnen i Hardsrup, et Boelsted i Dyen Hse og 2 Bønder i Øster Vedsted, som tilhøre Biskoppen, der udgør tilsammen omtrent 350 Rdlr. Hørerne ere heller ikke bedre aflagte. De have deres Indkomster af Hospitalet, de øverste 8 Mk. og de nederste 1 Rdlr. ugentlig, hver $\frac{1}{2}$ Part af Feuling Tiende, noget lidet af Skolen, nogle Degne-Penge, og hver nogle faa Skiepper Rug og Byg af Biskoppens 2 Bønder i Øster Vedsted. De øverste Hørere kan maaskee altsaa beregne deres Indkomster til 130 Rdlr., og de nederste til 110 Rdlr., en saare liden Løn for tungt Arbejde, naar det tilbørligen skal forrettes. At Hospitalet betaler disse Penge, saavelsom omtrent 160 Rdlr. aarlig til Skolens Discipler i saa kaldede Kostpenge, kommer, saavidt jeg veed, deraf: at Skolen i ældre Tider selv har eiet Jordegods, som er bleven overdraget til Hospitalet, imod at det derfor skulle udbetale disse aarlige Summer til Lærere og Discipler. Forholder dette sig saaledes, da er der vel ingen Tvivl paa, at Hospitalet jo nu burde betale mere til Lærere og Skolen. Alle Jordegods er vist nok for nærværende Tid af dobbelt Værdie, imod hvad det var for 100 Aar siden, og det kan ei være billigt, at Hospitalet skal vinde paa Skolens og dens Læreres Beføstning **). Hospitalets Directeurer maae man og formode har indseet dette,

*) Denne Beretning blev opsat af Hr. Conrector Heiberg efter min Begiering, da han i Eteraaaret opholdt sig paa nogle Uger her i Staden. Det var mig meest om at giøre, at kiende nogle Legater, som i nyere Tider vare giorte til Ribe Skole, og hvorom ingen offentlig Efterretning var mig bekendt. Hr. H. har udbredt sig over flere Skolen vedkommende Ting, ogsaa ytret nogle Tanker over det Læ de Skolevæsen i Almindelighed, hvilke jeg haaber, skulle ikke være denne Journals Læsere ukjendte.

***) Dette Maakerie imellem Skole og Hospital, som Hr. H. her klager over, og som findes i Sted ved de rigeste latinske Skoler i Danmark, har næsten overalt været disse meget skadeligt. Thi om end begge Stiftellers Midler nok saa noie have været adskilte

da forrige Stiftamtmand Leveskov og Biskop Hagerup tilstode nogle af Høverne, Teller dem alle, et lidet ugentlig Tilføj af Hospitalet, saa at den øvrige Høver faaer nu ugentlig

ved de viseste Anordninger og Fundatser, saa har dette dog ikke kunnet hindre, at jo Skolerne oite e-re bleene fornærmede af Hospitalet, og at disse have søgt at vinde paa Skolernes Besøgnis, fordi de stode under sælles Administration. Bisperne i Sjællands Stift (jeg taler blot om dem jeg kiender af egen Erfaring) have vel som Lærdoms og Videnskaber's Elskere med roesbar dig Omhyggelighed vnaaget over Skolernes Nødværdighed, og søgt at a-værgge det Onde, som disses Forbindelse med Hospitalet kunde udsette dem for. Men da de maatte overlade Udøvelsen af deres Anordninger til Sognepræsten og Magistren i Probstæderne, hvilde den locale Bestyrelse af begge Stiftelser var overdraget til; saa have de ikke altid kunnet opnaae deres gode Hensigter, eller forebygge af Misbrug. Disse locale Administratører eller saa kaldte Skole-Inspektører ere tildeels usluderede Mænd, og finde desuden deres Fordeel ved at vinde Hospitalet frem for Skolen. Thi da de som oftest giøre Forslag til de ledige Pladser's Vortgivelse i Hospitalet, men have intet med Skolestipendiernes Vortgivelse at giøre, som ene beror paa Rectors Forslag og Biskoppens Confirmation; saa er det menne-skeligt, at de heller ønske Hospital-Lemmers Antal forøget, hvorved de faae Leilighed til at giøre desmere Godt, end Discipulernes Stipendier, som ingen takker dem for. De have derfor paa de Steder, hvor Skole og Hospital havde sælles Fond, træetigen sørgt for, at Hospitalet maatte blive ret blomstrende ved Almisselemmers Tilværet, men lidet bekymret sig om, hvad Skolelærerne og de fattige Discipul dered tabte.

At jeg ikke skal synes at have sagt formeget, vil jeg gøtgjøre min Beskyldning med hvad som er handet Helsingøers Skole, ved hvilken jeg selv har tiend i 14 Aar. Hospitalet i Helsingøer følger den latinke Skole sin Oprindelse. Thi i den første Kongelige Fundats var fastsat 28 Discipulers Oplysning, foruden Rector og Høverne; og af det som da blev tilovers, kunde antages fattige Almisselemmer, saa mange som sørges kunde. Men i de følgende Tider, da Reventioerne vorte til, blev det samme Antal af Discipulernes mængde ved, dermed allene Hospitalslemmernes Antal forøget, som udtrykkelig siges i den nye Fundats for Helsingøers Skole og Hospital af 1ste August 1752 Art 2. Denne Skolens Fornærmelse blev Cal. Biskop Høvels været: en Mænd jeg ikke bør nævne, uden at ihukomme de store Fortienester han har af de offentlige Stiftelsers Regnskabsvæsen i Sjællands Stift, hvilket for hans Tid var aeraadet i stor Forsald. Han ikke allene holdt vedkommende Regnskabsførere til at indkomme aarlig med deres Regnskaber til rette Tid, da man tilforn aflagde en halv Snees Aars Regnskaber paa eensgang, men ogsaa foreskrev dem Schemata til et ordentlig Regnskabs Førelse. Høvels troede at kunne forekomme den latinke Skoles Fornærmelse for Fremtiden, ved at giøre Forslag til den ovennævnte Fundats og en næsten lietsværende for Slagelke Skole og Hospital, hvort paa det noieste bekemmes, i hvad Forhold Skole og Hospital skal deestage i de sælles Indkomster og deres Tilværet, og anordnes, at naar Forøggelke Fæer af Hospitalets Lemmer, skal ligesledes de kostpengeyndende Discipulernes Antal forøges, i den Proportion, at imod 3 Discipulers Kostpenge à 4 Rik. ugentlig skal regnes 4 Lemmers Ugepenge à 3 Rik.

Dette blev som sagt, anordnet den 1ste August 1752. Hvem skulde ventet, at denne Anordning vilde blive tilfidsat og Skolens gamle Fornærmelse igientaget, ikkun 2 Aar derefter? Alligevel skeete det, naaret Oberdirektørens, Stiftamtmandens og Biskoppens udtrykkelige Advarsel og Paamindelse. Thi da det i Aaret 1754 var blevet besluttet, at Hospital-Lemmers Antal skulde sørges fra 54, som det til den Tid var, indtil 66, altsaa med 12 nye Lemmer, bleve røgtig nok de 12 nye Lemmer indlaate og en nye Tilbygning for deres Stald af Skolens og Hospitalets sælles Kasse opført; men Inspektørene tænkte ikke paa den i Fundatsen for 2 Aar siden sag-

8 Rdl. i Skedet for tilforn i Rdlr. Magister Sevel, den Gang Corrector i Ribe, erholdt og igiennem mange Bønkeligheder, men understøttet af Biskop Hagerup, et med øverste

satte Proportion, hvorefter Skolen skulde betgiøres 9 Disciplers Kostpenge å 4 Rdl., og altsaa de kostværende Disciplers Antal forøges fra 33, som det hidindtil var, indtil 42, ei heller paa Overdirektørens nyeligere Advarsel; og min Formand Sal. Rector Wilsbjaard, som alt var tilaars og ventelig had af at ligge til Fæst med Skolens Inspektorer, forsamte at paatale Skolens Rettighed. Dette stod saaledes hen, indtil jeg sidst i Mærs 1770 tiltraadte Rectoratet, da jeg strax indkom med Foreskilling til Skolens daværende Overdirektører, og forlangte paa Skolens Vegne ikke allene Erklæring for hvad Skolen havde raabt i Kostpenge, siden det forøgede Antal af Hospitallemmer, men ogsaa, at de kostværende Disciplers Antal aarlig maatte forøges fra 33 til 42, for at erholde den i Fundatsen fastsatte Proportion. Begge Dese bleve mig tilskaaede, saa at Skolens Kasse ved denne Fordring vandt en Tilværelse i sine Kapitales af 4580 Rdlr., foruden et aarligt Tilværelse i Kostpenge af 312 Rdlr.; hvilket sees af følgende daværende Cristammands og Biskops Resolution, som jeg ved denne sig selv betydnende Velgighed vil anføre, vidimeret af Skolens nuværende Rector Hr. Mag. Loft.

Til de residerende Direktorer i Helsingør.

Essee noie at have undersøgt den Sag, som Hr. Rector Baden i sit Promemoria til os af 18 November 1771 har andraget, angaaende en Fordring, som den latinske Skole i Helsingør, efter hans Formening, har paa Hospitalet sammeleds; og efter noie at have overveiet saavel de Argumenter, Hr. Rector Baden har fremført til at bestyrke denne Fordrings Rigtighed, som hvad de gode Herrer i dets Promemoria af 2die August sidstleden have anført som Svar paa samme: da Kiønne vi ei rettere, end at jo denne Hr. Rector Badens paa Skolens Vegne giorte Fordring er billig og grunder. Thi da den nyeste Fundation for Skolen og Hospitalet i Helsingør af 1ste August 1752 betaler, Cap. 1. Art. 2, at Overkøbet af Disciplernes Kostpenge og Hospitallemmernes Ugepenge skal henlægges til Beholdning, indtil der bliver en Kapital at udsætte, hvorved brude Disciplernes og Lemmernes Antal kan forøges, og at ved denne Forøgelse skal holdes den Proportion, at mod 3 Disciplers Kostpenge å 4 Rdl. ugentlig regues 4 Lemmers Ugepenge å 3 Rdl.; saa burde jo og denne Proportion skede været tagetaget; men da samme ei er skeet (som Hr. Rector Baden i bemeldte sit Promemoria har beviist), ved det at Hospitallemmernes Antal er bleven forøget, men Disciplernes derimod skede blevet det samme: saa er jo og intet billigere, end at Skolen nyder Retten for det, som samme har saaget mindre end Hospitalet. De kostværende Disciplers Antal i Helsingørs Skole var, da Fundationen blev giort, 33, og er siden den Tid ei skeet hoiere. De Ugepenge nydende Hospitallemmers Antal burde altsaa i Proportion deraf ifkun være 54; men da samme nu er stigit til 66, saa bør jo og betgiøres Skolens Kostpenge for 9 Discipler mere, end virkelig til denne Tid er skeet (ligemeget, enten Disciplernes Antal virkelig er saa stort i Skolen, eller ei); hvilket efter Hr. Rector Badens i hans sidste Promemoria af 1ade August sidstleden giorte Beregning, beløber sig til 1ste May 1772, naar det er fordraget, som Hospitaler, efter den Udførelse, de gode Herrer herom have giort, fra 1ste May 1753 til 1ste Januarii 1755 har saaget mindre end det efter Fundatsen burde have, til 4581 Rdlr. 3 Rdl. Hvad den Indværdning angaaer, som de gode Herrer anføre, at Hospitalet har viss. Indkomster, der bør komme det allene tilgode, uden at Skolen deri bør tage nogen Deel, se Lemmernes Efterladenskaber, naar Begraavelser-Udførelse

Hører proportioneret Tillæg af 3 Mk. ugentlig; men da han kort efter blev forflettet til Conrectoratet i Noeskilde, mistede Eftermanden det for bestandig; af hvad Aarsag, veed

ningerne ere seadragne, hvad der falder i Vacancer og Lemmers Vortreise, hvad der staaer til Hospitalet for Lemmers Indtagelse o. s. v., samt de Contra-Prætenktioner, som Hospitalet igien, efter deres Formening, kunde formere Skolen: da kan denne i ingen Maade svække Skolens Prætenktion paa Hospitalet, eller hindre, at jo Skolen bør have det proportionerede Antal af kostsyndende Discippler imod Hospitalets Ugepenge nydende Lemmer. Fundatsens 4 Kap. 3 Art. bestemmer: at, naar Hospitalsbegjæret er afsagt, og den hele aarlige Udgift balancerer med den hele aarlige Indtægt, bliver den ganske Masse af Overskudet nedlagt i een Summa i Beholdnings-Kassen til Udsættelse paa Rente; den viser derpaa i et Exempel, hvorledes Overskudet af Skolens beregnede 3die Deel ikke bør blive til fælles Beholdning i Hospitalets Kasse, og til fælles proportioneret Fremvært baade for Skolen og Hospitalet. Men foruden alt dette, er jo Sagen tilforn af Hr. Stiftsbefalingsmand afgangne Geheimeraad Scheel og mig Wilkop Harboe decideret under 20de Novmber 1754, ved vore Observationer over en fra de residerende Direktorer i Helsingør indkomne Balance-Regning, da Lemmernes Antal ved den nye Fundatses Iverksættelse blev forøget; hvilket af høsfølgende Copie vil erfares. Som det da hverken er noget Nyt, ikke heller ugrundet, hvad Hr. Rector Baden paastaar; men noget, som af afgangne Rector Uthegaard burde have været iagttaget; saa finde vi os besviede til her ved at beordre de gode Herrer, at forberemte Summa 4581 Rdlr. 3 Mk. som Helsingørs latinske Skole til 1ste May indværende Aar har faaet mindre, end den, efter den i Fundatsen anbefalede Proportion med Hospitalet, burde have, maa taalen blive samme godtgjort og udbetalt; ligesom og at Hospitalet for Eftertiden har at godtgjøre Skolen Kostpenge for 42 Discippler. Kiøbenhavn den 26de September 1772.

Knuht.

Harboe.

Copiens Rigtighed besidner

P. J. Loft.

Rector scholæ i Helsingør.

Observationer ved den fra de residerende Direktorer i Helsingør indkomne Balance-Regning, naar Lemmernes Antal bliver augmenteret.

1. Ved Indtægten er Renten regnet à 5 pro Cento; men det er ubist, hvor længe Hospitalet det kan faae, og man maa ikke belægge Hospitalet stærkere, end man kan være vis paa at faae ind alle Aar, hvad Hændelse der paa Lemmer.
2. Der bliver aarlig stor Restans baade af Renterne og Jordkyllden, som man og maa reflectere noget paa.
3. Jordleien tænke vi nu at være høiere end 8 Rdlr. 40 Sk.
4. Udi Udgiften er udelukket det Stipendium paa Academiet til 3 Discippler, à 25 Rdlr., er 75 Rdlr. aarlig.
5. Men fornemmelig maa her observeres, at den Proportion imellem Skolen og Hospitalet skal efter Fundatsen ikke tages taaleses, som i Balancen beregnes, efter baade Lønningen og Kost til Skolen; thi Lønninger komme ikke

jeg ikke, uden maaskee fordi Biskop Hagerup kom til Norge allerede før end Conrector Sevels Forførtelse, og det var bleven ham tillagt allene for sit Embeds Tid: ret som om man troede, at hans Eftermand skulde blive enten mindre værdige eller mindre irangende, da dog i Henseende til det sidste alle de Følgende have været gifte og høyt Familie. Endnu maaskee det anmærkes: at alle Lærerne have frie Votig, Høverne paa Skolen, Rector i den saa kaldede Puggaard, som værdigholdes af Hospitalet, og Conrector i en Domkirken tilhørende Gaard. Antallet af Disciplerne i Skolen er sædvanlig imellem 30 og 40, der

Skolens 3die Deel ved, de skal tages af den 3die Tredie-Deel, efter Fundatsens klare Ord; men Proportionen skal allene tages efter Skolens Kospenge og Lemmernes Ugepenge. See Fundatsens i Kap. 2 Art.

Nu er Skolens Kospenge fastsat i Fundatsen for Lærerne og 33 Discipler 1456 Rdlr.

Lemmernes Kospenge eller Ugepengs ere fastsatte 54 Lemmer, og med Oportersker og Daarefisten 59 Støkker, 1534 Rdlr.

Det er det i Fundatsen fastsatte. Naar nu en Forøgelse skal ske, saa byder Fundatsen den Proportion, at Forøgelsen skeer med 4 Lemmer imod 3 Discipler.

Altsaa slyder heraf:

1. At 12 Lemmer først skal antages til at folde det Tal, som Fundatsen fastsætter, at skolen for 42, skal nu være 54 Lemmer, foruden Oporterskerne og Daarefisten, saa at om de 12 Lemmers Antagelse bliver intet dubium.
2. Men de 10 Lemmer kan ikke antages, uden der tillige var Penge nok til 7½ Discipler; og holdes derfor Fundatsen meest convenabelt, at, naar først de 12 manglende Lemmer ere udnævnte, man da forøger Disciplernes Tal med 3, altsaa 36 Discipler, foruden Lærerne (ere der ikke saa mange kvalificerede Discipler, saa blive de Penge til andre Disciplers Nytte som Exspectanter), og da antages 4 Lemmer, eller, om 4 Discipler præsupponeres, da 6 Lemmer, saa at Skolen bliver berettiget til 37 Disciplers Kospenge, og Lemmernes Antal forøges med 18, det er 62 Lemmer. Kiøpens havn den 20de November 1754.

Scheel.

Harboe.

Copiens Rigtighed bevidner

P. J. Loft.

Rektor Scholæ i Helsingør.

Uf dette Exempel sees 1) hvor ønskeligt det var, at den hidtil bestaaende Communion imellem Hospitalet og latinke Skoler, hvor den finder Sted, maatte ved en Forandring med Skolerne ophæves, og enhver Stiftelse faae sine Midler og sin Administration for sig selv. 2) Hvor nødvendigt det er, at Rectorer i Skolerne, i hvad Forandring der end gøres med Skolernes Midler, altid beholde Opsyn over deres Administration, og blive underrettede om Kapitalernes Opsigelse, Pantbaverens Forandring o. a. m. Dette Arbejde kan dog ikke borttage saa megen Tid, eller forvolde saa megen Moie, især hvor Rectorer have de 4 Dage om Ugen til deres egen Naadighed, naar de kan befries fra disse smaae, idelig affaldende Stykker, som at paatægne Liggelæder, modtage Ligg- og Copulationspenge o. desl., hvilke gjerne kunde overdrages andre. Udgiverens Anmærkning.

endda ikke er saa lidet, naar man agter, at Skolen er, som de fleste og maaskee alle jyd-
ske Skoler, Viborg undtagen, slet doteret, og at de 3 Skoler, Ribe, Eobing og Fri-
dericia ligge for nær paa hverandre; da derimod den nordlige Deel af Stiftet har ingen
Skole, og Forældrene paa denne Kant finde det fordeelsagligst at sende deres Børn til Vi-
borg Skole, der baade ligger dem nærmere og har flere Stipendier.

Det kunde vel ikke synes Uvedkommende paa nærværende Sted at tale noget om de
latinske Skolers Stipendier i Almindelighed, og giøre Vedkommende opmærksomme paa
samme. rigtigere Anvendelse ved en forestaaende Forandring i Skolevæsenet. Erfarenhed
troer jeg har længe lært Skaden af Stipendiernes sædvanlige Uddeling i Skolen. Fattige
Borger-Folk sætte deres Børn i Skolerne, for at trække Penge for dem, ubekymrede en-
ten de ere oplagte til Studeringer eller ikke; og naar de da efter 4 à 5 Aar maae for Ube-
quemhed tage dem tilbage igien, har Skolerne imidlertid lænnet Forældrene, fordi de
spildte deres Børns Tid fra Haandværker og nyttigere Forretninger. Nok er det, naar
Folk i samme Dye, hvor Skolen er, kan have frie Undervisning for deres Børn, videre
bør neppe tillades. Alle hvad de derimod i Skolegangs Tiden kunne faae af Stipendier,
Kostpenge o. s. v. burde oplægges og som andre Oplags-Penge sendes med dem til Univer-
sitet, for at de deraf kunne faae deres nødvendige Underholdning i det første academiske
Aar, som umægtelig er det vanskeligste for de unge Studerende, der uden Bekendtskab og
Understøttelse komme til Hovedstaden. Priseligt er det derfor af Skole-Commissionen, at
de har søgt at hjælpe paa disse Uleiligheder, ved at forestaae, saavidt jeg erindrer, omtrent
12 seruden de Privilligerede, som strax efter første Examen skal have Adgang til 2 af Uni-
versitetets vigtigste Stipendier, Klosteret og Regentens. Unseligere havde det vel været,
naar Communitetets Fond havde tilladt Commissionen at udstrække denne Hielp til flere;
men ikke desomindre er dog herved gjort en god Begyndelse, hvis Nytte er anbenbar,
naar disse Stipendier, som man har Høst til at vente, blive tildeelte dem, som først bør
komme i Betragtning. Saaledes burde vel alle de, som ere opdragne og have studeret i
Riibenhavn, og altsaa ikke kan formodes at være mere trængende i deres første academiske
Aar end forhen; alle de, som bringe Oplags-Penge med sig til Universitetet, og selvgelig
saavidt jeg troer, alle Deposituri fra Sjællands Stifts Skoler, fra Odense, Viborg og
hvilke andre Skoler, der ere vel doterede og selv kan sørge for sine Candidaters Underhold-
ning det første Aar, være udelukkede fra Adgang til disse Pladser paa Regentens og Com-
munitetets, eller i det mindste ikke komme i Betragtning, såværd mere Trængende ei der
ved fornærmedes; thi efter min Formening er det blot større eller mindre Trang, der,
serceneret med vedkommende Skole-Læreres Attester, bør bestemme Valget til disse Pladser.
Jeg nægter derfor ikke, at ved de andre Stipendiens Uddeling ved Universitetet bør Duellig-
hed, Flid og Sædelighed meget komme i Betragtning, men af første Examens Prøve kan
Professorerne selden dømme noget herom; thi en Haand contemnendus kan efter Forord-
ningen ingen Stipendier faae, og hvor meget de 2 andre Characterer ofte berøe paa Can-
didatens Driftighed og Hæd, det kunne Skole-Lærere best vide af Erfaring. Denne Hielp
bør da egentlig kun være bestemt for de Skolers Candidater, som intet Oplag føre med
sig, og til disses Valg bør Skole-Lærernes Attester være gjeldende for Professorerne; men
for at undgaae endog al Skin af Partisshed, vilde Rectores vel neppe have noget imod,
at slige Attester bleve underregnede af flere Skolens Lærere. Man maatte tillige have
Hensyn til alle disse Skoler efter de dimitteredes Antal, og paa denne Maade vilde i det
mindste een eller to af de Duelligste og meest Trængende fra hver Skole aarligen blive strax
hjulpet ved Universitetet. Det er saa langt fra, at jeg tvivler om det theologiske Facul-

tets Nødelighed og Lyst til at hjælpe vore unge Studerende, at jeg meget mere er fuldkommen overbevist herom, ligesom jeg og troer, at ethvert Forslag til Oplysnings og Videnskaber almindeligere Befordring, til at afværge, var det end blot Formooning om Misbrug eller Partifched i de offentlige Stipendiers Uddeling, vil være det kjærkommen.

Men jeg kommer igien tilbage til Skolernes Stipendier. Endskønt jeg troer, at Jendennes ei bør trække Fordele af Skolernes Midler, førend deres Børn komme til Universitetet, om de da ere trængende dertil, saa er det dog ingenlunde min Mening, at alle Udenbyses Skulle være udelukkede fra Stipendier deres hele Skolegang igjennem. Præsterne, hvis Sønner ere at ansee som Stammen for vore lærde og brugbare Videnskabs Mænd, sidde ofte med mange Børn i smaae Kald, Studeringer ere som oftest det, hvortil de ønske deres Sønner anbragte; men skulde disse nægtes al Understøttelse af Skolernes Stipendier i Skole-Aarene, vilde Beføstningerne med deres Underholdning paa et fremmed Sted tidt borttrage den største Deel af deres Embeds Indkomster, og enten ødelegge dem, eller nøde dem til at søge andre Næringsveie for deres Børn, der for Studeringerne, i det Hele betragtet, vel ikke vilde være saa aldeles ønskeligt. Det samme maatte gielde om andre Udenbys, hvis Børn visse Anlæg til Studeringer, men manglede Eone til paa egen Beføstning allene at holde dem i de offentlige Skoler. Stipendierne ved Ribe Skole ere, som forhen nævnt, saa. I de sildigere Tider har, saavidt jeg veed, Sal. Biskop Bang i Tronhiem, som var fød eller haavde gaaet i Skole i Ribe, fikket 200 Rdlr., hvoraf Reuterne skal anvendes til Præmie-Væger for Disciplerne. Sal. Conferentsraad Otto Frid. Wøller testamenterede ved sin Død Skolen, hvor han var bleven opdraget, underviist, og hvorfra han af Rector Falster var dimitteret, 800 Rdlr., som skal anvendes saaledes, at Renten af de 400 Rdlr. tilfalder den af Skolens Lærere, som læser over Naturohistorien for Disciplerne, hvilket Arbejde den nærværende Rector, der selv er en Krieger og Elsker af Videnskaben, har paataget sig; og Renten af de øvrige 400 Rdlr. er bestemt til Præmier for Disciplerne. Ogsaa fortjener paa dette Sted at nævnes Sal. Peter Hundesen, som den nærværende Conrectors Ven og Belgierer. Denne i October 1792 afdøde Mand var en gammel Adelsstatus og Ungkarl, som efter sine Forældre havde arvet endeel Penge, hvoraf han selv levede overmaade tarvelig, for at have desto overflødige Leilighed til at giøre Gode imod Trængende. Gudgiverhed var et Hovedtræk i hans Character, og ofte laante han selv, for at hjælpe andre; redelig var han i sin Omgang, forsigtig i sin Tale, endog om dem, som han troede havde fornærmet ham; erkjendelig mod dem, som havde fortjent vel af ham, dette viiste han og; da han ved sin Død testamenterede den største Deel af sin Formue til den Mand, i hvis Hæns han i sine sidste År havde været den omhyggeligste Pleie, og som med den strengeste Uegennytthighed i endeel Aar indtil hans Død bestyrede hans Midler. Wanglede han da end noget af hvad den sine Verden kalder galant Levemaade, eller den lyfeste Orden i at udvikle og foredrage sine Tanker, hvortil ogsaa en svagelig Helbred meget maatte bidrage, hvor gierne opofrede man da ikke disse smaae Ubetydeligheder i Sammenligning med det Estermale, han med saa megen Sandhed efterlod sig, at have levet som en edel Menneskeven og gudfrøgtig Christen. Læseren tilgive disse saa svage Træk af en Mand, som ved stille edel Daad fortjente mange af sine Medborgeres og Forsfatterens Amindelse. Han fikkede Skolens nuværende Conrector Heiberg 1000 Rdlr., som af Executor Testamenti efter Dødsfaldet ere ham udbetalte, hvorimod han er forbunden til at antage, i hvad Skole han end kommer til, aarlig nogle af dens fattige Discipler, helst af dem, som snart, det er 1 å 2 Aar derefter skal deponere, til Information i Mathematik, Philosophie, eller

Hvad andet Tidernes Leilighed og de fattige Disciplers Tary helst kan krave. Disse ere Testators egne Ord, i Folge hvilke Conrector i Maret 1788 læste privat, men i de følgende med Testators Billie offentlig 2 Timer ugentlig uden for de sædvanlige Læse-Timer over Mathematicken efter Sal. Geusses Collegium, og over Philosophien efter Professor Mitsbrighs Prænotiones Philosophiæ; desuden giennemgik han i andre Tritimer snart en af Ciceros Taler, snart Ovidii Metamorphosis, og i Græcken Plutarch om Ungdommens Opdragelse eller Theophrasts Characterer. Publikum skylledes dette Regnskab saameget mere, som Testator ikke satte nogen til at have Opsigt med, at denne hans Billie blev efterlevet, men troede, at Følelse af Pligt og egen Ære var ofte et langt stærkere Baand end Controllering og Inspectioner. Ingen, haaber man derfor, vil miskiende Heusigten af det Ansætte, og troe, at Forfatteren søger en usfortient Ære i at have efterkommet det, som Pligt og Erkiendtlighed mod en Velgiører forbandt ham til.

Nuværende Rector, Mag. Lorents Hansen, hvis Beskedenhed Forfatteren ei bør fornærme ved sin Dom over Skolens indvortes Bestyrelse, men hvis venfsabelige og broderlige Omgang han skylder saare meget af den Tilfredshed, han ellers maatte have savnet i et Embede, hvor Indkomsterne vare utilfredfelig til at leve af og Udgifterne til noget Bedre ikke de ønskeligste, har i de sidste Aar især giort sig i en dobbelt Hensjende fortient af Skolen. Efter hans Forslag og med Directeurernes Approbation er Skolen for 2 Aar siden bleven forsynet med Fjælde-Gulve, Kaffelovne og lysere Læsestuer, saa at der nu baade Vinter og Sommer læses bestandig offentlig, en Indretning, som unægtelig burde have Sted ved alle Skoler, den nødvendige Orden og Disciplernes Vel fordre den. Uleilighederne af det Modfatte, ere alt for indlysende til, at de behøve her at nævnes.

Ogsaa har Skole-Bibliotheket i de sidste Aar faaet nogen Tilvært, hvortil især Sal. Etatsraad Teilmann til Nørholm meget har bidraget ved at skienke Skolen i Maret 1788 100 Rdlr. til Bøger, og end videre i sit Testamente at have giort følgende Disposition, som jeg med Testators egne Ord vil afskrive. Paragraphen i Testamentet, som angaaer Skolerne, er den 21.

”Til en Bogsamling ved hver af de latinske Skoler i Ribe, Colding, Fridericia, Horsens, Aarhus, Randers, Viborg og Aalborg skal til næste Wiborg Snapstings Termin efter min Død til hver af dem, af min Efterfølger betales eengang for alle 200 Rdlr. siger To Hundrede Rigsdaler, og siden af Stamhuus-Tierne, een efter anden, til evindelig Tid, til Samlingens Formærkelse ved hvert Aars Snapstings Termin til fornavnte 3 Skoler, og desuden til Roeskilde latinske Skole, aarligen 20 Rdlr. siger Tyve Rigsdaler. Til at beskride de 1600 Rigsdaler, som eengang for alle i foreskrevne Maader betales til de 3 fornavnte latinske Skoler, overlades min Efterfølger alle de Bøger, som jeg efterlader mig, med ydermere Tilleg, at samme min Efterfølger har frit Valg, disse 1600 Rdlr. at betale enten i rede Penge, eller in Natura med Bøgerne efter de Priser, som jeg har derfor selv betalt, og i Bog-Registeret anført er eller ogsaa foran i Bogen antegnet er, dog med Rabat af 20 pro 100”.

Disse 200 Rdlr. til Ribe Skole Bibliothek bleve forrige Aars Snapsting udbetalt i Penge af Nørholms nuværende Stamherre, Herr Kammerherre Rosendorf - Teilmann, ligesom og Pengene efter Testators Billie strax bleve anvendte til nye Bøgers Anskaffelse. Til Roeskilde Skole, hvori Sal. Teilmann havde gaaet, har han, saavidt jeg veed, i le-

vende Live givet en Capital, som er Grunden til, at denne Skole ved hans Død ikke fik mere, end de aarlige 20 Rdlr.

Foruden den Flid, Rector har gjort sig for Bibliothekets Tilvært, og som man vel endnu tør haabe formeret, da Skolen tæller adskillige formuende og retskafne endnu levende Embedsmænd og Jordegodsseiere imellem sine forrige Discipler, der vist ville erindre den Skole, som de dog vel skulde noget af den Embeds Duellighed og deraf følgende Velstand og Agtelse, som de nu besidde, har han og sørget for at Bøgerne ere blevne bortførte fra det Sted, hvor de forhen af Fugtighed bleve fordærvede, og opsatte paa et Bærelse paa Skolen, som er forsynet med Ruffelov, og altsaa i fornødene Tilfælde kan holdes varmt.

Forfatteren slutter disse Anmærkninger med det Håb, at Skole-Commissionen maae gaae frem med Hælb i sine Bestræbelser for Skolernes Tary og nyttig Oplysnings almindelige Udbredelse, og for at naae dette Maal, vil intet, saavidt muligt, af hvad der hører hen til Skolernes nærværende Trang, undgaae Commissionens Opmærksomhed; den vil agte paa Nødvendigheden af en noiere Forbindelse imellem vore danske Skoler i Rishstæderne og de latinske, og imellem disse og Universtetet, Nødvendigheden af et Seminariums Anlæg jo før jo bedre, for deraf at saae Lærere, som ere bekiendte for eller have aflagt Prøver paa Duellighed og Beqvemhed til at undervise, Nødvendigheden af at indføre de philosophiske og mathematiske Videnskaber i Skolerne, om end den philosophiske Examen ved Universtetet derfor skulde ophøre *); Nødvendigheden af at beskikke Lærerne i Skolerne efter Videnskaber, og ikke som nu høist urigtig efter Klasser; Nødvendigheden af større Frihed for Lærerne til selv at vælge de Lærebøger, som de finde meest overensstemmende med Hensigten og meest passende med Ungdommens Begreber; og endelig foruden meget andet Nødvendigheden af at forbedre den største Deel af Skolelærernes Kaar, at de ei nedtrykkede af Næringsfærger skal gjøre deres endda nok byrdefulde Arbeide med Gul og Mangel for dagligt Udkomme, som vist nok i ingen Henseende er gavnligt. Frugterne af Commissionens Bestræbelser vil da kiendes i Ungdommens fornuftigere Opdragelse, i retskafne og duelige Embedsmænd, der vil give Embederne Værdighed, Nationen Hæder, og bidrage til Statens almindelige Lyksalighed.

V.

Det Holbergske Legat til Gomseuers Udstyr.

Ved Testament af 28 Decbr. 1753 legerede Sal. Baron Ludvig Holberg den Kapital 16000 Rdlr. danske Kroner, som til evig Tid skal vare perpetueret og henlagt til en for

*) Ja, naar der intet skulde læres ved Universtetet i disse Videnskaber, uden hvad Ungdommen allerede vidste fra Skolerne; naar den philosophiske Examen skulde sættes paa samme Fod, som den var før Forordningen af 1775, at man ved den led sig noi med, hvad Ungdommen havde angivet til første Examen, saa burde vist nok den philosophiske Examen som en tidspildende Repetition ophøre. Udgiwerens Anm.

nemme og flikkelig Jomfrues Udstyr, naar hun træder i Egtestand, med Vilkaar:

- 1) At hun er Dansk fød, det er at sige, i Danmark eller Norge.
- 2) Af danske eller norske Forældre paa begge, eller i det mindste paa en af Siderne.
- 3) At hendes Herkomst er fornem og reputabel, omendskient den ei var saa høj af Rang, og at hun selv har levet tugtig og flikkelig, og haver et ustraffeligt Navn og Rygte.
- 4) At hun ikke er saa formuende, at hun bekvemmelig kan udstyres af sine egne Midler.

Saadan en Jomfrue skal hvert andet Aar udstyres af dette Legatum saaledes, at 2 Aars Rente og Indkomst af Kapitalen sammenlægges, paa det at hendes Udstyr kan blive desto tilstrækkeligere, nemlig 1600 Rdlr., om Kapitalen kan indrentes 5 pro Cento aarlig. Og for dog at tilveiebringe, om mueligt, denne Sum, ifald man maatte lade sig nøie med mindre Rente, da den gangbare Rente paa denne Tid ikke beløb hviere end $4\frac{1}{2}$ pro Cento, forordnede han ved en sildigere Codicil, eller som han kaldte det Disposition af 16de Jan. 1754, at hans Oplager af Skrifter i vaae Materie skulde sælges efter hans Død ved offentlig Auction, og hvad deraf udkom, anvendes til at completere hans Legat til en Jomfrues Udstyr, om dette derved kunde stige til den Kapital 18000 Rdlr., som han ønsker.

Denne Kapital udbragtes ogsaa efter hans Død; men en Tvist opkom imellem Universitetet og hans Arvinger, da Universitetet krævede de 18000 Rdlr. i Kroner; men Arvingerne vilde, at de skulde forstaaes om Courant Mynt. Dog, da Skifteretten dømte i Medhold af Universitetet, erklærede Arvingerne sig dermed fornøiede.

Efter Fundatsen maae til dette Legats Nydelse indregnes, og Beviis derom meddeles 3 Jomfruer og ikke flere paa eengang, hvilke dog maae have fuldendte deres Alders 15de Aar; og naar en af dem er udstyret, maae en anden i dens Sted indregnes. Men om 3 Aar skulde forløbe, inden nogen af de Indregnede kom i Egtestand, skal en anden i deres Sted dog udstyres hver andet Aar; og om det skulde hælde sig, at de alle 3 i eet Aar bleve forsynede, og altsaa ikkun een af dem kunde strax nyde det belovede; skal de andre, efter den Orden de ere indregnede, saa visselig og tilforladelig være forsikrede om at nyde de paafølgende Aar deres Deel uvægerligen, at om de endog ved Døden skulde afgaae, efter at de vare komne i Egtestand, og førend deres Udstyr var dem betalt, skal deres Efterlevende dog have fuldkommen Afgang og uimodsigelig Rettighed til samme i deres Sted at nyde.

Stiftelsens Administration har Fundator overdraget til Rector og Professores ved Kiøbenhavns Universitet, under hvis Disposition Kapitalen stedse forbliver. For denne deres Omhu har han legeret dem Renten af 1000 Rdlr. i Kroner.

I Henseende til Jomfruer af hans egen Familie har han ingen videre Anordning gjort, end denne: at dersom hans afdøde Brødre eller Søstre skulde have efterladt sig afseerlige Døtre — hvilket han erklærer var ham uvitterligt; saa lidt befymrede han sig om sin Familie — bør de for det første til Udstyrs Nydelse af hans Legatum frem for andre være berettigede. Men for det øvrige (skriver han) overlades det til Rector og Professores efter dette mit Codicils Indhold dertil at udnævne og indegne lade dem, de efter beste Skiksomhed og per plurima vota for ret og billigt eragte.

De første Jomfruer udnævnte han selv, og gav ved dette Exempel ligesom en Regel, der kunde følges for Fremtiden. De af ham udnævnte vare: 1) En Datter af forrige Zahlkasserer Etatsraad Linde (Fader til nylig afdøde Conferensraad Linde). 2) En Datter af Justitsraad Pauli, der døde som Direktør ved Dresunds Soldkammer og Conferensraad. 3) En Datter af afgangne Professor Waldike. Ved denne Udnævnelse har han givet ligesom en autentisk Forklaring paa hvad han vilde have forstaaet ved fornemme Jomfruer, nemlig Døtre af Kongel. Veriente i Rang. Og denne Forklaring er for kort Tid siden bleven stadfæstet ved en Kongel. Devisning, som i Aaret 1790 blev givet en Præstedatter af Sjælland, for at kunne konkurrere til dette Legat: at hun i Henseende til det Holbergske Legat maatte anses lige med Rangspersoners Døtre.

Det fulde Udstyr i tvende Terminer beløber sig for nærværende Tid til 1434 Rdlr. 2 Mk. 4 Sk. Dette Udstyr have hidindtil 18 Jomfruer oppebaaret, hvoriblant ikkun 6 ere fremmede, de øvrige alle Professordøtre. Jeg veed vel, Confistorium maaske høre Ude for denne Nepotismus; jeg vil heller ikke forsvare den aldeles, især naar en Professor ikke har ladet sig nøie med at faae een, men vel undertiden erhholdet tvende Døtre udstyrede; endskjønt dette sidste Tilfælde ikke lettelig har have Sted, uden naar ingen af de Indskrevne efter tvende Aars Forløb er bleven gift, og derved Leilighed har været for en Uindskevret til at nyde Legatet: hvorvel jeg endog i dette Tilfælde ikke vilde, det skulde være skeet. Men forresten kan jeg ikke fortaenke Professorerne, at de sørge først for dem selv, naar deres Døtre trænge ligesaa høit til dette Udstyr som andre, og Fundators Villie derved ikke overtrædes. Holberg kiendte Mennesket alt for vel, at han ikke skulde ventet, naar han gav sine Colleger Korset i Hænder ved at give dem Fuldraadighed over sin Gaves Uddelelse, at de vilde forse sig selv først; allerhelst da han selv, ved at udnævne en Professordatter, havde viist dem Veien. Holberg havde fortient den største Deel af sine Midler ved Universitetet, især i den lange Tid, han forvaltede Quæsuren. Og da han havde disponeret over sine betydeligste Eiendomme til Fordeel for en fremmet Stiftelse, vilde han formodentlig ved dette Legat holde sig i kierlig Erindring hos sine Colleger; allerhelst da han i sin Ungdom havde nydt store Velgierninger af Universitetet. Jeg seer derfor ikke, at Professorerne behøve at undskyldte Valget af deres egne Døtre, undtagen naar disse have saa mange Midler af sig selv, at de deraf bequommeligen kunde udstyres, eller at Forældrene ere notorisk bemidlede. Det gik i denne Henseende Hr. Capitain-Lieutenant Stub Tre, at da hans Frue, en Datter af Prof. Krazenstein, var indskreven for dette Legat, og hende imidlertid, førend hun kom i Ægteskab med ham, var tilfalden en betydelig Uro, han da frivillig paa sin Fruers Vegne frasagde sig Udstyret, hvorved en fattig norsk Jomfrue af Testators Familie, som sildigere var indskreven, kom til at have Legatet 2 Aar tidligere.

For nærværende Tid ere indskrevne følgende 3 Jomfruer:

- 1) Cathrine Mønnestad, en Datter af afgangne Doctor og Prof. Mønnestad ved Gymnasium i Odense.
- 2) Ulrike Antoinette Schlegel, en Datter af afgangne Justitsraad og Prof. Schlegel, nu Enke af forrige Page-Informator Sal. Christ. Horneman.
- 3) Karen Sophie Gærder, hvis Fader er Major i den norske Armee.

Naar forige Jomfrue Schlegel har oppebaaret den sidste Termin af sit Udstyr til
 XI Junii 1794, bliver til denne Tid Plads til nye Indskrivning.

VI.

Vigtige danske Skrifter.

Patriotische Gedanken eines Dänen über stehende Heere, politisches Gleichgewicht und Staatsrevolution 1793.

Det Opsigt, som dette Skrift har gjort i det danske Publikum, saavel ved sig selv, som ved de offentlige Modsigelser og Svridskrifter det har foranlediget, qualificerer det til at omtales i denne Journal, endskjønt det er skrevet paa Tydsk, og dets offentlige Modsigere ligeledes have betient sig af det tydske Sprog. Man har ikke lettelig seet en offentlig Svrid, som vort Publikum har taget sig af med mere Varme: om nu denne Sensation skyldes Skriftens indvortes Værdie, eller den til Tidernes Spottelyst passende sarkastiske Tone, hvori det er stemmet, tilligemed det tillidsfulde og paatrængende Sprog, hvori Forf. fremsetter sine Tanker, som Resultater af mange Aars Overlæg og Erfaring, dem han ikke behøver at bevise.

Svriden selv ligger uden for min Competence. Men saa liden Kundskab man kan have om Militair-Væsenet, saa føler dog enhver Læser den letfindige Naade, hvorpaa Forf. har behandlet sin saa vigtige Gienstand; og han maae takke sine Antagonister, at de have tvunget ham til at sætte denne Sag i noget større Lys i hans Commentar. Thi her faaer man ikke at vide: om det er Landmagten allene han taler om, eller tillige Søemagten; ikke hvad han forstaaer ved staaende Tropper, om alle dem som ere indførte i Rullerne, eller ikkun dem som tiene for Sold: ingen detaillerede Beregninger forelægges enten over Tropperne's Sold eller over Landets Indtægter. Alle disse vigtige Ting affærdiges med løse Antagelser paa de 3 første Blade, og Forf. lader sig ndie med at forsikre, at Danmarks staaende Hær er 3 Gange saa stor som den burde være, og fortærer mere end $\frac{1}{3}$ af Landets Indkomster. Denne Vselighed forvolder, at de følgende Betragtninger, hvori han søger at svække de Grunde, som pleie at anføres til Forsvar for Danmarks ubergrossen Krigsstand, som han kalder den, ikke giere det Indtryk, som de maafee kunde, fordi man har inret fast og bestemt Begreb om en overspændt Krigsstand, ingen sikker Maalestav, hvorefter man kan bedømme Danmarks. — Naar Forf. prøver den Grund, som anføres for at retfærdiggjøre en staaende Hær i Fredstid: at mange Mennesker finde der deres Underholdning, som nu holdes med lidet under streng Tugt, der uden denne Tilflugt vilde blive Staten til Byrde eller vel endog farlige — saa opholder han sig kun ved unge Officerer af fordrvede Adelsbørn eller forulykkede Studenter, men glemmer den Mængde Gemene af Haandværkere og Manufacturister, som i deres Ungdom

enten ikke have lært deres Profession tilgavn, eller ved Udsvalser tabt Lyften for samme, og som vilde forkomme af Nød eller blive Staten til Byrde, naar de ikke havde denne Tilflugt. — Det Skilderie han S. 54 folg. giver paa en Subaltern Officers usle Forsætning under nærværende Omstændigheder, mangler i det Hele ikke Sandhed, endeligt det Overdrevne ogsaa her stikker frem, hvortil overalt Forf. glødende Phantaste gjør ham tilbøylig. Man kunde maaskee erindre, at da Krigsstanden egentlig ikke bør anses som nogen Næringsvei for Officeren, især naar denne Stand efter Forf. Paastand skal være frem for andre Stænder, saa kunde man maaskee forlange, at Subaltern Officerclassen blev besat med saadanne Subjecter, som kunde holde sig for endel af egne Midler, især den rige Adels Børn; men disse tage enten ingen Krigstjeneste, eller tjene i de Tropper, som soldes best, og troe sig ofte berettigede til at have Forspring for de Uadelige til de mere indbringende Charger. — Jeg maae endnu, før jeg forlader denne Materie, melde om et Forslag Forf. gjør til at oprette en Forsørgelseskasse af Recruters Haandpenge, hvilke, tilligemed Menter, skulde betales dem ud igien, naar deres Tjenesteaar vare forløbne, eller deres Enker, naar de døde. Med denne Kapital kunde Soldaten, naar han fik Afsked, got fortjene sit Brød som Landmand eller som Haandwerker. Det er Recruter af Landets Børn han taler om, og mener, at saadan en Indretning vilde endog lokke mange til at tage Tjeneste. Jeg veed ikke. Men for nærværende Tid tage vel de fleste, endog af Landets Børn, Tjeneste, for at faae disse Haandpenge strax, enten til at gjøre sig nogle lystige Dage for, eller til at afbetale en trangende Gæld som de ellers ikke veed at udrede.

Jeg taler ikke om de tvende andre Afhandlinger, som dette lidet Skrift indeholder: den ene om den politiske Ligevægt, den anden om Statsrevolutioner, da det er den første om de staaende Hæere, som har fasset det Omløb. Dog kan jeg ikke undlade, i Anledning af Forf. Tanker om den politiske Ligevægt at bemærke en Inconsequence, som maa falde enhver i Minde. Han viser ved at igiennemgaae alle de Krige, som ere førte i dette Aarhundrede, under Skin af at haandhave den politiske Ligevægt i Europa, at ingen af dem har havt Europa's almindelige Interesse til Hensigt, men alle ere udsprungne af Lyst til eget Herredømmes Forsøgelse, eller af Had og Misgunst. Alligevel vil han, at Norges Sikkerhed ene skal beroe paa den chimariske Ligevægt, for hvilken at haandhave Danmarks Naboeer aldrig vil taale, at Norge erobres af Sverrig, hvilket han dog ikke nægter sig selv har været dette sidste Riges Attraae. — Hvorledes rimet sig denne Politisk sammen?

Forresten skulde dette Skrift, siend skrevet i en tilløkkende Stil, vel ikke have anden Skiebne, end de fleste politiske Brochyrer, og neppe oplevet det andet Oplag, der som ikke Opmærksomheden derpaa var bleven stærket ved den lidet ædle Maade, hvorpaa det blev behandlet i følgende Modskrift, hvis Titel er:

Gedanken eines norwegischen Officiers über die patriotischen Gedanken eines Dänen von stehenden Heeren, politischen Gleichgewicht und Staatsrevolutionen, in einem Schreiben an seinen Freund in Dänemark 1793.

Allerede Mottoet paa Titelbladets Revers: Ainsî d'un Bavard le vain raisonnement Devient l'opinion du vulgaire ignorant &c. &c. forkynder Skriftets Tone; og den Lyf det er Forfatteren fra Begyndelsen af at udpege sin Antagonist, hvis Person burde være

ham aldeles ligegyldig, og at tillægge ham den hadefulde Hensigt, at ville sætte en ung Regents Handlinger, som er utrættelig sysselsat med at bringe Nigernes Militair- og Forsvarsstand paa Fode igjen, i et mishagende Lys, og at gjøre de høie Personer, som med patriotisk Iver understøtte ham ved disse Hensigter, forhadte hos Folket — jeg siger, denne Lyst at gjøre sin Modstander forhadet, indtager strax imod ham. Havde den norske Officer, uden at bekymre sig om sin Modstanders Person, holdet sig blot til hans Grunde og Resonnement's: man skulde ikke have fortenkt ham, om han i sin Stilling, ved at opdage hans Ukyndighed i Landets Forsætning, hans Paralogismer og Sophistrier, var geraadet i Heede, og havde yttrret sine Tanker med Bitterhed, ja endog med Foragt. Thi hvad dansk Militairperson af Værelse kan høre sin Stand saa nedtrykt, sin Stilling i Staten giort saa overflødig og unyttig, sine daglige Embedsforretninger satte i saa uforsvarligt, ja latterligt Lys, som det skeer i de patriotiske Tanker, uden at hærnes? Hvad Værelse kan der være ved at tiene i en Armee, som duer til intet, uden til at føde enkelte Menneskers Hofmod, til at udsue Landet og betage det Kræfterne til enhver indvoortes Forbedring? Hvad Værelse ved at commandere Tropper, som i Fredstid ikkun holdes ved Konst, og i Krigstid ikke kan forsynes med alle behørlige Selt- og Krigsfornödenheder, og ikke holde en eneste Campagne ud i Felten: Tropper, som ingen Strabadser ere vant til, som ere uopøvede, og ingen Paastand kan gjøre paa nogen stor Duellighed i Evolutioner, Manøvre og Taktik? Ja hvilken dansk Mand, om han end ikke er Militair, maaske ikke hærnes ved at see sit Folk ndmygt til saa subaltern en Rolle blant Europa's Stater, at det ingeninde kan blive saa magtig, at bidrage noget til at beskytte andre Staters Frihed, ja at det ikke engang kan beskytte sin egen Frihed; men skal have sin Sikkerhed og Selvstændighed andre Magters Medlidendehed eller Interesse at takke. Jeg forstaaer mig ikke paa, hvad Patriotismus er, naar det skal kaldes patriotisk, at overdrive sit Folks og dets Bestyrerers Svagheder, og relevere dem ved Indfald og Carasmer, for at udsætte os for Grinebideres Spot.

Inidertid havde det været at ønske for Sandhedens og den gode Sags Skyld, at den norske Officer havde taget sin Vederpart paa en saetmodigere Maade, og for alting holdet sig fra at gjøre hans Person fiendelig, ved at bebreide ham Legems eller Siæls Mee, som ikke vedkomme Publikum. Han har derved ikkun forstærket sin Vederparts Parti hos dette, som nu i den Angrebne ikkun seer den Mishandlede, og glemmer eller fatter Ulyst til at prøve de Grunde, hvorved hans falske Resonnement's ere lagte for Dagen. Disse ere dog, i mine Tanker, ikke uvigtige. Naar s. Ex. Forf. af de patriotiske Tanker, endskjønt han tilstaaer, at Sverrig selv har været lyften efter Norges Erobring, og ved denne vilde holde sig for at have faaet dobbelt, ja tredobbelt erstattet, hvad det nogeninde har tabt mod Rusland, dog alligevel mener, at Danmark derfor ikke behøver at anstrenge sine Kræfter overordentlig eller derfor at holde nogen stor Armee paa Benene, men kan roelig forlade sig paa de andre Magter, saasom Preussen, Rusland og Engelland, der ikke vil taale, at Sverrig nogeninde gjør Erobring i Norge. Her henviser den norske Officer ham til vort eget Fædrelands Tidragelser under Frederik den Tredie, hvor det vilste sig, hvor skønbelig en Støtte fremmed Alliance er, da begge Nigerne vare nær ved at blive et Kov for Sverrig, dersom ikke de tappre Risdenhavns Borgere havde reddet Landet fra Undergang. Han erindrer tillige, at Passioner undertiden herse i Kysternes Kabinetter, som forvolder, at man ikke altid har det rigtige System og den sande Interesse for Dine; videre: at der kunne forefalde og ere forefaldne Epoker, hvor andre Magter hver paa sin Side have selv været saa forviklede i Krig, at de med den beste Villie

ikke formaae at komme Danmark til Hielp. Hvorfra skulde Danmark have faaet Hielp, dersom en Gustav den Tredie havde sat paa den svenske Throne i 7 Aars Krigen, og vilde benyttet sig af denne Tid til at erobre Norge? og kan saadan en Epoke ikke komme igien? Hvem Kløvede desuden om at hielp et Folk, som selv intet havde gjort til sit Forsvar og sin Sikkerhed? man vilde ikkun foragte os, eller gjøre sig betalt ved Opoffringer, som uidentviul vilde blive Danmark langt kostbarere end en proportioneret Armees Underholdning o. s. v. Disse Grunde synes mig, ere uigiendrivelige. Men naar saa vor Fors. (S. 15) forskrer, at den staaende Armee siden Frederik den Fierdes Tid ikke er det allermindste formoreret, tværtimod siden 1785 de hvervede Troppers Antal forringet, saa at man endog af det siden denne Konges Tid bestemte Krigsfond har kunnet give en anseelig Sum tilbage til Skatkammeret og den synkende Fond (S. 18); saa ønskede man vel at see detaillerede Beregninger for denne Paastand. — Jeg forbigaaer vor Fors. Forsvar for Regjeringen i Henseende til Norges Behandling, og bemærker ikkun, at han paa den hele norske Armees Lister finder allene 2 Generaler, 1 Oberst-Lieutenant og 2 Majorer, som man kan kalde Fremmede; de øvrige ere alle indfødde Officerer. — Hvad han fra S. 41 siger til Forsvar for det af Fors. til de patriotiske Tanker høist upatriotisk og usorgtig kaldte eventyrlige Tog til Sverrig i Aaret 1788, fortjener at læses. Toget var en Følge af Danmarks med Rusland indgaaede Alliance til fælles Forsvar for begge Magter, isald nogen af dem skulde blive angrebet af Sverrig. Paa den Tid denne Alliance blev slutet, kunde ingen mennekelig Forstand forudsæe, at Kong Gustav vilde sætte sin Nations Vel faameget paa Spil, at han skulde sætte Danmark først i det Tilfælde, at det maatte opfylde sine Traktater med Rusland. Den danske Regjering var forsigtig nok at indskrænke sin Hielp, saasnart man saa, at den kunde blive farlig for Nationen, og man ingen tilstrækkelig Sikkerhed havde paa den anden Side. Saadanne eventyrlige Toge, hvor Armeer paa andre store Magters Foreskillinger have maattet gaae tilbage, har man seet af større Magter, endog i nyere Tider. Da Keiser Joseph (siger han) vilde tvinge Hollænderne at tilstaae sig frie Seilads paa Schelden, samlede han ligesledes en Armee, hvormed han rykkede mod de hollandske Grændser, men maatte strax igien paa andre Magters eftertrykkelige Foreskillinger drage hjem. Altsaa skulde dette og været et eventyrligt Tog, og var det endnu langt snarere end det norske Tog til Sverrig; thi det østerrigske Hof vilde bryde Traktater, men den danske Konge vilde opfylde sine. — Han paastaar videre imod Patrioten, at den danske saavel Officer som Soldat tjener og holdes ligesaa got som i nogen anden Armee, og vil paatage sig at gøtgjøre, at den danske Armee i Forhold med alle andre Armeer, som har staaende Tropper, har den mindste Desertion. — Officerernes Mængde er ikke større end ved andre Armeer, og meget mindre end ved den preussiske; det er bedre at have et Corps unge Officerer, som ere dannede til Tjenesten, end naar Møden gielder at antage Kvanturiers eller Menneker uden Opdragelse og Følelse af Ære.

Det vilde føre mig for vidt, dersom jeg skulde udtægne alle de grundige Bemærkninger, vor Fors. modsætter sin Vederparts flygtige og overfladiske Resonnement. Han følger ham Skridt for Skridt, og nedriver med feierlig Styrke alle hans løse Luftebygninger. Man kan ikke andet end fatte Agt for hans Indsigt og Erfaring. At han undertiden gerader i Iver, kan undskyldes ham paa de forhen ansættede Grunde. Men at han idelig indblandet Personligheder, og giver at forståa, at han troer at kende sin Mand, er ikke til Fordeel for hans Sag. Ogsaa i Henseende til Stilens Correcthed og Elegants maage han vige sin Vederpart. Selv hans tydske Sprog synes at have lidt ved hans Opbold paa norsk Grund, saasom S. 4. "Welche ihre eigene kleine Oeconomie nicht besuethen"

können". S. 5. "Schreibt sich den Hals heisser". S. 6. "seinen Veracht erregten". S. 10. "beunrechtigen".

Forresten opholder Forf. sig blot ved den Deel af de patriotiske Tanker, som a' gaacer Armeen, og indlader sig ikke i det Dvrigte.

Kort efterat dette Skrift var kommet for Lyset, blev følgende bekendtgjort over samme Gienstand:

Bemærkungen über das stehende Heer in Dänemark, veranlaßt durch die patriotischen Gedanken eines Dänen über stehenden Heere, politisches Gleichgewicht und Staatsrevolutionen 1793.

Denne Forfatter har Fortrin af Stil og Foredrag frem for sin Forgjænger, og gjør sig ikke skyldig i Personligheder, endskjønt han ikke skaaner sin Vederpart, men lader ham føle al den Styrke, som Overlegenhed i Erfaring og grundig Refonnement giver ham. Det kunde ikke fælle, at han jo maatte sige meget, som allerede var berørt af den norske Officeer, men selv dette vil man læse med nye eller forøget Interesse. Jeg vil ikkun henvisse til hans udførlige Undersøgelse over Grev Schmettaus Militairplan (fra S. 71) og denne Plans Resultater i Hensyn til Statens Sikkerhed og Finanser. Man behøver ikke at være Militair, for at indse, paa hvor løse og for Kundskab om Landets Kræfter og sande Tary, ja endog om Krigshærens Forfatning blottede Grunde denne Plan er bygget, og hvilke Modsigelser og Inconsequencer den udsætter Forf. for. Jeg vil ikkun anføre dette Sted. "Det synes vist nok uforholdsmæssigt, at af en Folkemængde af omtrent 2500000 Mennesker, hvortil de danske Stater beregnes, holdes i Fredstid en Armeé af 74000 Mand. Men man maae betænke, at blant disse 74000 findes 1) i det mindste 10000 Fremmede, inclusive Underofficere, hvis Existence i Militairstanden ikke gjør Agerdyrkning og Population det mindste Indgreb, meget mere hjælper ikke ubetydeligen til at formere den sidste. 2) 9900 Landværn og Reserver, tilligemed 1845 Mand hornholmst Milits, hvoraf de første aldrig i Fredstid bruges til noget Slags Tjeneste, de sidste ligeledes kun i Krig til at forsvare deres De, og forresten ere fuldkommen Herrere over deres Gjøren og Laden. For det første kan altsaa disse 21745 Mand i det mindste i fredelige Tider ikke komme med i Anslag, naar man vil beregne den Skade, som Militairstanden gjør Agerdyrkning og Population. Af de øvrige 52255 Mand ere i Danmark og Norge omtrent 43000 saa kaldte Nationale og Cantonnister. I Henseende til disse var det nu maaskee rigtig nok at formode, at deres Inddragelse under Militairen kunde være Agerdyrkning og Population skadelig, naar de holdtes paa den i andre Armeer brugelige Job, hvor Soldaten i det mindste eet Aar maae tjene i Garnison, førend han første Gang kan blive Friemand; hvor den aarlige Exercertid varer flere Maaneder, og falder just i den Tid, da Markarbeidet endnu ikke er ganske færdigt; hvor Friemanden heller ikke tør regne sikker paa, at man efter Exercertiden vil give ham Frihed igjen; og endelig Forpligtelse til at tjene waerer den hele Levetid. Men vores Militairforfatning er i alle disse Punkter i høi Grad forskiellig fra alt hvad heri andensteds iagttages, og derfor kan ogsaa de skadelige Folger, som saa ofte vise sig hos andre i Henseende til Folkemængden af alt for store Armeer, ikke med Fornuft og Villighed lægges vores til Last. Thi iblant de ovenmeldte 43000 findes først i Norge 19412 Nationale, som aldrig indbrages til Garnisons-Tjeneste, men blot aarlig i 12 Dage, hvilke ere valgte efter deres egen Convenience, samles i deres Compagn-

medskrifter til at exercere, og forresten fortjene deres Underholdning blot ved Agerbrug, Fiskerier og andre Haandteringer. 2) I Danmark 23876 Nationale og Cantonnister, som ligeledes ere ganske befriede fra al Garnisons-Tjeneste, og kun aarlig i 28 Dage maae indfinde sig ved Regimenterne til Exercertiden, men selv for denne korte Tjenestetid betales stærkedeles saa rigeligen, at de neppe kunde fortjene mere Hjemme. Cantonnisterne, naar de endog uden for Exercertiden blive syge, tilskaaes deres Lening og frie Cuur. Exercertiden selv er ansat, efterat Markarbejdet er tilendebragt og førend Høstbergingen; ogsaa er Tjenestetiden i Norge bestemt til 10, i Danmark til 8 Aar, og de som i samme finde Leilighed selv at tiltræde en Gaard, affædiges ufortøvet*). — I en Note S. 103 vises ogsaa den uferkammede Forfatter af Schreiben eines dänischen Bürgers an den Kronprints, som udkom i Schleswig, og efter tydske Journalisters Beretning skal have en vis Grev Ahlefeldt i Schleswig til Forfatter, naar han angiver vor Armee, med Indbegreb af den staaende Matrosstamme, til 81000 Mand, og samrer sig derover, at paa denne Maade den ottende Mand af tjenstdygtig Mandskab opostres til Baabenspøg. "Her er (siger han) næsten ligesaa mange Bildfarelser som Ord. Det er falskt, at Land-Armeen er 75000 Mand stærk; thi med Indbegreb af den bornholmiske Militz, Landværn, Reserver o. s. v., findes ikkun henimod 74000, og efter disses Afdrag kun i det højeste 62000. Matrosstammens Styrke i Kiøbenhavn er ganske vist ikke 6000 (som Forfatteren angiver den), men under 4000; og da blant hine 62000 findes i det mindste 10000 Fremmede og imod 1800 Officerer, saa er det ogsaa falskt, at af de angivne 700000 (skal vel hedde 81000) tjenstdygtige Mand, den ottende Mand maae være Soldat eller Matros, saameget mer, som Forf. i sin Calcul ikke vil bringe Kiøbstæderne med i Anslag, ungtet disse ligeledes levere mangen Recrut for Armeen, og jendnu flere Matrosar, ogsaa den staaende Matrosstamme i Kiøbenhavn mestendeels recruterer i sig selv". — Man finder her ogsaa Beretning om den Forandring, som siden 1785 er foregaaet med den danske Armee, og som ikke grunder sig paa en eller anden Generals eensidige Forslag, men er vedtaget og fuldført efter Overensstemmelse og Raadsfæjel med de første Mand af alle vedkommende Departementer. Denne endnu subsisterende Militairplan, hvorved Statens Finanser, Folkemængde og Kræfter ere efter beste Skionsomhed tagne i Betragtning, skulde dog vel fortjene mere Agtelse og Tillid, end Grev Schmettaus ubeviste, eensidige og paa saa mange aabenbare Urigtigheder stættede Paastand: at Danmark ikke formaacr at underholde mere end 10000 Mand, og at med dette ringe Antal dets indvortes og udvortes Sikkerhed kan betrygges.

Man kunde formode, at saa tiak en Skribent ikke taug stille enten til de Fornærmelser, som den første Forfatter, eller til de Grunde, som de begge havde forebragt imod ham. Begge Dele har han søgt at besvare i følgende:

Erläuternder Commentar zu den patriotischen Gedanken eines Dänen, über stehende Heere, politisches Gleichgewicht und Staatersolution; von dem Verfasser derselben Woldemar Friederich, Grafen von Schmettow, des Churhölzischen Löwenordens Ritters, und der Königlich-norwegischen Societät der Wissen-

*) Forholder sig dette virkelig saaledes? I det mindste veed jeg Exempel paa Universitetets Gods, hvor Gaardmand endnu gaar som Soldater.

schafteu Mitgliebt, veranlaßt durch ein bei J. S. Schulz in Kopenhagen erschieneues Anonymisches Pasqvill, betitult: Gedanken eines norwegischen Officiers über die patriotischen Gedanken eines Dänen u. s. w. 1793.

Denne Commentar er deelt i 3 Affnit. Det første handler om Stridskræfter. Det andet er bestemt til at høvne de af den norske Officeer imod Forsk. frembragte personlige Fornærmelser; — og her maae man tilstaae, at han har vidst saavel at betiene sig af de Fordele hans Stilling som Fornærmet gav ham, at der endog for hans varmeste Venner ikke kan blive nogen større Høvn at røste ham, end den han har skaffet sig selv. — Det tredje Affnit indeholder Forsvar for den i hans patriotiske Tanker foreslaagne Reduction af den danske Krigshær og andre hans politiske Speculationer, imod begge hans Antagonisters Indvendinger. Dette Forsvar er bygget paa politiske Beregninger over hvad Tider og Forhold i Forsfatterens Tanker kræve; hvorved man let indseer, hvormeget Vilkaar ligt der maae indløbe, som ved ligesaa rimelige Beregninger kan balanceres, eller ved endnu rimeligere Iudkastet. I saadanne Materier skulde jeg dog troe, at Publikum altid gaar sikrere i at holde sig til de Resultater, som Mand, der af Regjeringen ere beskikkede til en Sags Undersøgelse, udfinde, end dem en lærd Mand i sin Studerestue efter sin individuelle Stilling og Tankemaade ønsker sig til. Forresten skulde Forsk. maaskee have sparet sig mange Vebredelser, dersom han fra Forstningen havde foredraget sine Tanker og Forslag med den Omhyggelighed, som han her har viist for at forsvare dem.

Jeg kan ikke forlade denne schmetsvæske Sag, uden at bemærke den kiendelig partiske Hengivenhed, som det danske Publikum har viist for Forsfatteren under de Bevægelser, som hans Bog har foraarsaget. Det er langt fra, at denne Partiskhed i det Hele beffremmer vort Publikum: den røber meget mere en varm Deeltagelse i det offentlige Vel, som man har antaget at han leed for. Hvem kan fortænke en Fædrelandets Ven, at han ønsker, den Mand maatte have Ret, som vil spare Statens Kasse Millioner Penge, der kunde anvendes til Nationalgiældens Afbetaling, Skatternes Formindskelse og andre nationale Fornødenheder? hvor Mennekeligt, ikke at ynde en Stand, hvis umiddelbare og positive Bidrag til Landets Velfærd og Hæder, man i næsten 3 Menneks Aldere ikke har erfaret? Hvor let at troe, at Regjeringen kan skienke den en Opmærksomhed, som andre Stænder lide ved? — Men paa den anden Side kan man heller ikke være blind imod de kunstige Operationer, hvorved man har vidst at holde denne partiske Hengivenhed vedlige, eller i det mindste at hindre dens Svækkelse. Thi, hvorfor har man oversat begge Grev Schmetsvæskes Skrifter paa Dansk, men intet af hans Modstanderes? Det sidste kunde man dog hverken i Henseende til Stil eller Tone have noget imod. I den norske Officeers Skrift skal ikke være mere at faae i Originalen, og man skal have gjort Forlaggeren viis, at det vilde beffremme hans Patriotismus, om han paa nye oplagde det. Og hvad skal man under disse Omstændigheder tænke om Militærstanden, at den ikke har serget for at faae disse Skrifter oversatte? at troe at den selv yndede de patriotiske Tanker, var vel det Fornærmeligste man kunde falde paa at tænke om den. Men, dette være som det vil, naar man saaledes kan tvinge vox publica, og styrke eller svække den efter sine Hensigter, disse være saa lovsige som de være ville: er denne da vel værd, at man skulde spørge: Om vox publica kan agtes af større eller mindre Vægt ved en Sags Bedømmelse, end noget formeligt Responsum fra det juridiske Facultet? Næste Gang tør man vel vente, at Spørgsmaalet bliver: Om vox publica kan ansees af større eller mindre Vægt, end en Dom affagt ved Landets ordentlige Domstole? thi hiint bestedne Spørgsmaal er ventelig

ikku en Forløber for dette; og saa kunde vi maaskee med Tiden sætte Publikums Kost ihedet for vore Forsædres Jernprøve, og derved spare Statens Kasse, hvad Domskolens Underholdning koster.

VII.

Correspondents.

Jeg har paa adskillige Steder i forige Uargang, i Anledning af de om et norsk Akademi i Publikum yttrede Meeninger, nævnet Hr. Dr. Treschow, Rector i Christiania, og talt om de Ubehageligheder, som hans imod et norsk Akademies Oprettelse fremsatte Tvivl skulde have tilbraget ham af hans Landsmænd. Disse Efterretninger grundede sig deels paa nogle heftige Udladelser imod ham i et og andet af de i denne Sag bekendtgjorte Smaaskrifter, deels og endnu mere paa mundtlige Rytter af Personer, som kunde være og vilde ansees for at være vel underrettede. Jeg begreb, at norske Patrioter i en Sag, som saalænge havde været Nationens Skiodtanke, og som nu under en, som det syntes, gunstig Gemytternes Stemning, var sat i Bevægelse paa nye, ikke gierne saae en Mand imod sig, hvis Autoritet kunde give Sagen Vægt, og at Nogle's Patriotismus ved saadan Velighed let kunde skumme over. Men jeg fandt intet deri, som kunde bestemme Nationens Karakter, eller som var usædvanligt i Tviligheder, der angaae Nationalinteresse. Imidlertid er det mig klart, at disse Rytter ere overdrevne, og jeg holder det for Pligt, saavel imod mig selv, som Hr. Dr. Treschow, at bekendtgjøre følgende hans Skrivelse til mig desangaaende, dat. Christiania den 4de Jan. 1794.

Titel.

Deres Yndest og Venkab for mig, saavelsom den Agtelse, De altid have vist mine norske Landsmænd, forsikrer mig om, at en Erindring, som jeg i Anledning af Universitets Journalens 3die Hefte pag. 142 hermed tager mig den Frihed at gjøre, ei vil være Dem ubehagelig. Jeg seer deraf, at Rytteret i en høj Grad maae have forstørret de smaae Ubehageligheder, som mine Tanker i Anledning af Hr. Professor Willes Indbydelse, i Begyndelsen have paadraget mig. Sandheden og Taknemmelighed mod saa mange Venner og Belyndere, som langt fra at forbitte mig mit Ophold i Fædrelandet, meget mere forsøger dets Angenemhed, nøder mig til at modtage de Beretninger, der uden Tvivl ere Grunden til nogle Udladelser paa det anførte Sted, som let kan udtydes til Nordmands Vanære. Iblant de mange, som i de norske Intelligenz-Blade bestrede mine Grunde mod et Universitets Oprettelse i Norge, var der kun en eneste, hvis graae Haar og Bestræbelser for Videnskaberne's Fremme fordreer Skaansel, der gjorde det paa en Maade, som var enhver Nordmand af Smag og Levemaade ligesaa modbydelig, som mig selv. De ævrigt

have et affens med Koldblodighed, men endog tildeels med megen Høflighed og Urbanitet søge at gjendrive mig. Af Førfølgelser veed jeg intet at sige; og Kulde saadanne, som jeg ikke troer, i Røndom have fundet Sted, saa have de i det mindste ikke naaet mig eller skadet min Rolighed. Overalt synes en vis Varme for offentlige Ansiggender at være et Hovedtræk i vor Tidsalders Karakter, og at mine Landsmænd i dette Tilfælde ogsaa deraf have ladet sig henrive, er efter mine Tanker ligesaa undskyldeligt, ja maaskee roekværdigt, som det er begribeligt, at Folk, der hverken kende mine Forbindelser eller min Tankemaade, kan fatte en ugrundet Mistanke om Aarsagen til min Modsigelse og min Kulde. Jeg overlader til Tiden og Omstændigheder, der kan indtræffe, at retfærdiggjøre mig, ligesom til Deres Velbyrdighed at gjøre saadan Brug af disse Linier, som Deres Upartiskhed og Sandheds Kierlighed vil fordrø.

H. Treschow.

VIII.

Universitetets Forhandlinger.

Den 22de Jan. forsvarede offentlig, efter erholdet Kongel. allernaadigst Bevilling C. S. von Schmidt — Phisikveed, Philos. Doct. og Mag. Artium, en af ham forfærdiget exegetisk Disputats: De morali Christianorum societate sub typo regni coelestis annunciata, istedet for at underkaste sig theologisk Embedsexamen. See hersefter blant de Kongel. Rescripter.

Den 1ste Febr. helligholdt Universitetet den Kongel. Fødselsdag i Deres Kongel. Høiheders Kronprindsens og Arveprindsens, samt Hans Durchlauchtighed Patronens Nærværelse, ved en Tale, som blev holdet af nuværende Rector Hr. Prof. Horneman, og handlede om det Lands Held, hvis Fyrste og Borger med forenet Magt stræbe at befordre det almindelige Vel, ved at ære Religion og Dyd, og handhave retmæssig Frihed. For og efter Talen blev opført en Cantate, hvortil Ordene vare satte af Hr. Prof. Rabbe, og Musiken componeret af Hr. Capelmester Schulz. Programmet til denne Høitidelighed handler om: Hvad Rigdom kan gavne Staten.

Den 4de Febr. indstillede sia Peter Friis og Mogens Lindhardt til den for dem som vilde tage Examen Theologicum, uden at have underkastet sig Examen Philosophicum, besalede Prøve i Forberedelsesvidenskaberne, og erholdte begge Karakteren *Admissus*.

IX.

Kongel. Rescripter og Cancelliebrev.

Kongelig allernaadigst Rescript af 22de November 1793: at Doctor i Philosophien ved Universitetet i Helmstad, C. J. von Schmidt — Pbisfeldet maae istedet for den befalede Examen Theologicum holde en af ham forfærdiget trykt theologisk Disputats under følgende Vilkaar: 1) at han skriftlig under Præpositi Communitatis Tilsyn, besvarer de ham af Theologiens Hoveddele forelagte Spørgsmaal. 2) Indgiver sin Dissertation, hvis Materie maae være valgt saaledes, at han derved faaer Leilighed at vise sit Bekjendtskab med de fornemste Dele af den theologiske Erudition, til Facultetets Censur og Approbation; og endelig 3) forsvarer samme imod de af Facultetets Medlemmer, som ville disputere med ham, og de af Facultetet dertil udnævnte Opponenters.

Det K. D. Cancellies P. M. af 14de Decbr. s. A.: at den af Consistorium ansøgte Frietagelse for det stemplede Papiirs Brug til de i Forordningen af 30te Jan. s. A. befalede Qviteringsbøger, samt Hoved- og Cassebog, ikke kan bevilges, da det Kongel. Rentekammer, med hvilket Collegium Cancelliet i den Anledning har corresponderet, formener, at den Frietagelse for stemplet Papiirs Brug, som Forordningen af 23 Novbr. 1775 dens 25 Art. har bevilget offentlige Stiftelser, ikke synes anvendelig paa det her omhandlede Tilfælde.

Kongel. allernaadigst Rescript af 20de Decbr. s. A.: at Studiosus Niels Kier maae beholde Communitetet og Regentzen, endskjønt han er bleven forhindret til behørig Tid at underkaste sig den filosofiske Examen; dog saaledes, at isald han ikke til næste April Maaaned tager bemeldte Examen med behørig Character, han da misser sin Plads i begge Stiftelser.

Det K. D. Cancellies P. M. af 21de Decbr. s. A.: at Candidatus Theologie Stephen Tetens maae beholde Collegium Medicum, saalænge han efter Kongel. Tilladelse udfærrer sin Udenlandsreise. (See første Aargangs fjerde Hefte Side 185. b.)

I Anledning af det K. D. Cancellies P. M. af 27de Aug. s. A., hvorved blev meddeelt Consistorium H. K. M. allernaadigste Resolution af 23de s. M. angaaende Professorernes General-Auditeur Nørregaards og Colds Ansøgninger (see denne Journals 1ste Aargangs 4de Hefte S. 183 b.) var Prof. Cold indkommen til H. D. Univers. Patron med Forespørgsel om bemeldte Kongel. Resolutions Meening, hvilken Forespørgsel H. D. Patronen havde tilfikket det K. D. Cancellie og erholdet bemeldte Collegiums Svar under 21de Decbr. s. A., som følger:

P. M. "Cancelliet har allerunderdanigst foredraget Hans Kongelige Majestæt den fra Deres Durchlaughtighed hertil indkomne Skrivelse med vedfulgte Forespørgsel fra Professor Cold, i Henseende til Forstaaelsen af den ham forhen communicerede Kongelige Resolution af 23de August sidstleden, tilligemed General-Auditeur Nørregaards Paategning paa samme".

”Da nu Allerhöfstdamme under 13de d. M. har behaget at resolvere saaledes:

”Vores Cancellie haver at tilmelde Patronen, at det aldeles vil have sit Forblivende ved Vores under 23de August i denne Sag ordlig afgivne Resolution, og at der ikke tvivles paa, at jo General-Auditeur Norregaard og Professor Cold, efter sammes Indhold, convenerer imellem sig”.

”Saa undlader man ikke herved underdanig at tilmelde Deres Durchlauchtighed denne allerhøieste Resolution, til behagelig Efterretning og videre Bekjendtgjørelse for Vedkommende”.

I Følge denne igientagne Kongelige Resolution, som var blevet Rector og Professors bekjendtgjort, blev besluttet: at Consistorialsagerne af Rector tilsendes Hr. General-Auditeur Norregaard, og til ham overlades, hvorvidt han maatte finde fornødent at sende det ene eller andet deraf til Hr. Prof. Cold, ligesom da ogsaa Consistorium gjør sig det Haab, at en af dem herefter altid møder i Consistoriets Forsamlinger.

Dito af 3 Jan. 1794, at Studiosus Gerhard Christian Vagger mere i Betragtning af hans yderlig trængende Omstændigheder, uagtet han har erhholdet Characteren Non contemnendum til examinis philosophici philologiske Prøve, beholde Communitet endnu $\frac{1}{2}$ Aar, isald han inden den Tids Forløb kan erhverve sig den behørig Character ved denne Prøve.

Kongel. allern. Rescript af 10de Jan., at Studiosus Carl Ferdinand Degen maa beholde Collegium Medicum endnu i 2 Aar, uagtet han ikke i Overensstemmelse med Universitetets Fundats har taget philologisk Examen.

Kongel. allern. Rescript af 31 Jan. 1794, at Studiosus Chr. Herz maa antages til Examen Theologicum, uagtet han ikke in Examine Artium har ladet sig examinere i det hebraiske Sprog; dog skal han forinden lade sine Kundskaber i bemeldte Sprog prøve af Prof. Lingvarum orientalium.

Dito af 7de Febr., at Studiosus L. S. Wiimb maa være frietaget for den anordnede Forberedelses-Examen, og ham tillades uden samme at underkaste sig latinisk juridisk Embedsexamen.

X.

Overordentlig Værfkiænt af Selskabet til de skønne Videnskabers Fremmelse.

Selskabet til de skønne Videnskabers Fremmelse har tilskillet Hr. Prof. Tode Indspødsrettens store Guld-Medallie, som et overordentligt Aftølsesstegn for hans For-

tiener af den danske Literatur. Skænken var ledsaget med følgende Skrivelse af Selskabets Secretair:

H. M.

"Selskabet til de Fionne Videnskabers Forfremmelse har med særdeles Bifald og Velbehag bemærket, hvormegen nyttig og behagelig Kundskab Deres Velbyrdighed ved Deres mangebaande Skrifter i Modersmaalet, saavel i Poesie som Prosa, har udbredet, og hvormegent De har bidraget til at give danske Skrifter Læsning almindeligere og klarere. Det har anseet disse Deres Fortienester saameget større, som det skønner, hvor store Vanskeligheder De som en Fremmed, opøst i et fremmet Sprog, har havt at overvinde, og endnu fremdeles vil faae at stride med, for fuldkommen at give Dem Sprogets Egenheder tilvante. Selskabet har troet, at det skulde faa udmærkede Fortienester et udmærket Agtelsesstegn, og til den Ende befalede mig at oversende Dem vedlagte Indfødsrettens store Guld-Medallie, som det ønsker, maa haade være Dem et behageligt Beviis paa Selskabets Agt og Skionksomhed, og tillige en ikke uklar Mindelse om hvad Selskabet fremdeles venter sig af Dem. For mig er det en besynderlig Fornøielse, at kunne være Selskabets Tolk for saadanne Jølelser, som længe have været mine egne".

J Januarii 1794.

Jac. Baden.
Selskabets Secretair.

XI.

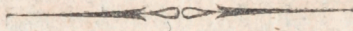
Christiansborg.

Den 26de Febr. ved Middagstid udbrød en heftig Ild paa Christiansborg Slot, som i faa Timer ødelagde denne prægtige Bygning, og forvandlede den til en Steenhob. Til Lykke for Rigernes Literatur og Fædrelandets Historie naaede Ilden ikke til det Kongel. og Collegiernes Archiver, Konstkabinetter og det store Kongel. Bibliothek. Men det udvalgte Kongel. Haandbibliothek, tilligemed en udvalgt liden Samling, meest naturhistoriske Bøger og naturvidenskabelig Apparat, H. H. Prinds Christian tilhørende, foruden mange Privates Bogsamlinger, deriblant Hr. Prof. Wandals for det danske Sprog vigtige Samling, bleve et Noy for Luerne. Da denne Bygning i Aaret 1740 var bleven fuldført, fik Universitetet Befaling, at i Programmet til S. M. Fødselsdag skulde gøres Relation om det nye Slot i Kjøbenhavn.

Doctor-Promotion i Medicinen.

Den 14de Martii bragte Joh. Frid. Aug. von Prangen, fra Kiel i Holsteen, sin Inaugural-Disputats: *De morbis spasmodicis, hystericis praefertim*, til Catheder under Hr. Prof. Todes Præsidium, og erholdt derefter Doctor-Værdigheden i Medicinen.

Det til denne Høitidelighed af Universitetet udstadte Programma forefatter Fortegnelsen paa Landsmænd, som i Medicinen have promoveret udenlands, denne Gang ved tydske Universiteter, næsten alle af dette Aarhundrede.

Danske Lærdes Doctor-Promotioner ved tydske Universiteter.

Det har vel til ingen Tid været usædvanligt, at danske Lærde af alle Faculteter have promoveret saavel fraværende som nærværende, ved fremmede Universiteter. Hvad Lægevidenskabens Dyrkere angaaer, da har deres Antal, især i forrige Aarhundrede, steds været meget betydeligt. I vore Tider har det været ringere, og vil vel endnu steds mere aftage, formedelt den Tvang der er paalagt Læger, som promoverer udenlands, at de ikke tør practisere Hjemme, seend efter at have holdet Colloquium med det medicinske Facultet og deri bestaaet. Dog har man ogsaa Exempel paa Kongel. Dispensation fra saadant Colloquium. Saa nyde heller ikke de udenlands Promoverede den med en dansk Medicinæ Doctors Værdighed forbundne borgerlige Rang.

I Philosophien have vi endog i vore Tider seet den høieste Værdighed givet reisende Landsmænd ved fremmede Universiteter. Men ogsaa denne Grad vil herefter lidet blive søgt hos Fremmede, da den Hjemme kan erholdes baade med mindre Beføstning og med mindre Tilberedelse, især da Dispensationer for Magister-Conferencen ere saa lette at erholde. Hvortil kommer det af Consistorium for nogen Tid siden fattede Conclustum (hvormed ved en anden Leilighed er meldt), at de ved fremmede Universiteter promoverede Magistre skulde ikkun anses som halve Nostri.

I Lovkyndigheden er det naturligt, at de udenlands Promoverendes Antal steds har været og vil blive lidet, da den danske Lovkyndighed ikke læres ved fremmede Universiteter, og Kundskab i den romerske og tydske Ret, uden hvilke, især den første, neppe nogen lærd Jurist kan tænkes, ikke anses nødvendig til juridiske Betieningers Forvaltning i Fædrelandet. Kun nu, efterat det Kielske Universitet er indlemmet i de danske Stater, og i det mindste for nærværende Tid forsonet med en Lærer i den danske Jurisprudens,

kunde maaffee en og anden juridisk Embedsmand, som endnu ikke beklæder et af de betydelige Embeder, der efter det Kiøbenhavnske Universitets Fundats giver ham Adgang til der at søge den høieste Værdighed i Lovkyndigheden, eller som ikke har Lyst og Leilighed til at oppebie de høitidelige Anledninger, ved hvilke allene denne Grad pleier at meddeles hos os, henvende sig til Søsteraademet i Holsteen.

Jeg glemmer den høieste akademiske Værdighed i Theologien tilsidst, fordi vi i de sidste Aar have seet usædvanlig mange af vore geistlige Embedsmand søge og erholde denne Værdighed hos Fremmede; endog saadanne, som baade efter Universitetets Fundats og gammel Praxis syntes at være prioriterede til samme — og det paa en Tid, da vi nylig have havt en stor Doctorpromotion i alle Faculteter i Anledning af H. R. H. Kronprindsens Formæling; saa at det ikke havde manglet disse Mænd paa Anledning til at promovere.

Hvad er Aarsagen til dette Særsyn? Er det, fordi Graden maaffee koster mindre ved fremmede Universiteter end hos os? — Men den er dog vel ikke kostbarere nu end i forrige Tider. — Er det maaffee, fordi noget Menneffeligt kan være indlobet ved sidste Doctorpromotion, og man maaffee enten har aflaget eller ikke tilbudet disse Mænd Værdigheden? — Det synes dog ikke af det Valg man gjorde af Kandidater, at man har havt saa stor Overflødighed af dem, som i streng Forstand vare fundatsmæssige, da man har tilbudet denne Værdighed til Mænd, som vel alle vare foriente af Videnskaberne og bekendte ved Skrifter i et eller andet Videnskabsfag, kun ikke i det theologiske. — Eller er det endeligen, fordi Doctorgraden, i det mindste i Theologie og Lovkyndighed, ikke pleier hos os at meddeles, uden ved visse Høitideligheder, som sielden indfalde; hvorimod de maaffee ved fremmede Universiteter staae aabne til alle Tider? — Jeg veed slet intet at fremføre til denne Sags Oplysning. Thi disse Ting høre til de Hemmeligheder, ethvert Facultet har sig forbeholdne og ikke troer sig berettiget at meddele de andre Faculteter.

Saaledes var det dog ikke i ældre Tider, da disse Promotioner troedes at vedrøre det hele Universitets Være, og bleve derfor overlagte og samtykte i Consistorium. Na jeg finder endog, at Regjeringen har holdet denne Sag viatig nok at blande sig deri. Thi i Anledning af en Kongel. Fødselsfest i Marts 1743 fik Consistorium Befaling at foreslaae de Mænd, som kunde ansees værdige at indbydes til Doctorgraden i Lovkyndigheden, og i Theologien befalede Kongen selv, at denne Grad skulde tilbydes alle Sognepræster ved Hovedkirkerne i Kiøbenhavn, tilligemed Stiftsprovsterne og nogle Lectores i Theologie. Omr Bispeopperne hedder det, at de skulde sonderes, om de agtede at tage mod Indbydelse. I vore Tider have de akademiske Værdigheder tabt meget af deres forrige Anseelse, deels ved den ringere Agtelse for akademisk Værdighed, som forandret Smag i Literaturen og Mødermaalets omhyggelige Dykkelse har medført, deels ved de hyppigere borgerlige Taster og Characterer *), og omsider vil maaffee disse Aarsager, tilligemed den stedse mere aftagende Værdighed i at tale Latin, bringe de akademiske Værdigheder ganske af Brug, eller giøre det nødvendigt at hente dem fra Fremmede.

*) Men disse Aarsager kunde have havt denne Virkning, naar Universitetet havde været anlagt i en liden Riidskød langt fra Hovedstaden?

Sej vil nu anføre dem, som i de sidste Aaringer have erhholdet academiske Værdigheder fra tydske Universiteter:

I Theologien.

- Hr. Lars Schmidt, Professor, nu Slotspræst til Fredensborg, promoverede 1739 i Göttingen ved en Inaugural-Disputats: de libertate humana atque divina.
- Hr. Børge Posculan Koefod, Kongelig Slotspræst, promoverede sammesteds 1792. Hans Inaugural-Disputats indeholder: Habachuki vaticinium commentario critico atque exegetico illustratum.
- Hr. Friderik Plum, Sognepræst i Korsbøer, promoverede sammesteds i s. N. ved en Inaugural-Disputats, sem indeholder: Observationes in Obadium & Habachuchum.
- Hr. Peter Hansen, Prof. i Theologien og Sognepræst ved Helligste Kirke i Kiøbenhavn, promoverede i Halle i Decbr. Maaned 1793. Hans Inaugural-Disputats indeholder: Observationes miscellanæ in illa loca Actorum Apostolicorum, quæ de primorum christianorum conventibus & congressibus agunt.

I Lovkyndigheden.

- Hr. Gustav Ludvig Baden, Byesfoged i Lemvig og Herredsfoged, samt Herredsfriver i Skodborg og Vandfald Herreder i Jylland, promoverede i forrige Aar ved Universitetet i Kiel. Hans Inaugural-Disputats indeholder: Differentias juris romani & danico-germanici circa varias tutelæ species.

I Medicinen.

- Hr. Frid. Chr. Nelle, fra Norge, Provindsial-Chirurgus i Holbæk, promoverede s. N. i Göttingen; hans Inaugural-Disputats handler: De epidemia scarlatina in Norvegiæ oppido Friderichshald annis 1787 sqq. observata.

Alle disse fraværende.

I Philosophien.

- Hr. Benedictus Zentzen, nu Rector i Friderichsborg Skole, promoverede i Göttingen 1789. Hans Inaugural-Disputats indeholder: Exercitationes critica in V. T. libros apocryphos.
- Hr. Torkel Baden, nu Prof. Extraord. i Philologien, promoverede sammesteds i s. N. Hans Inaugural-Disputats handler: De causis neglectæ a Romanis tragoedia.

Begge disse nærværende, og efterat have underkaffet sig et lærd Colloquium, den første med Professorerne Michaelis, Eichhorn og Gatterer i den bibelske Philologie, og i Diplomantik, den sidste med Professorerne Heine, Gatterer og Feder i Philologie, Diplomantik og Philosophie.

XIV.

Liste paa de fra Odense Skole og Gymnasium dimitterede Kandidater, som oppebære de for samme legerede Beneficia. (See forrige Afgang Side 21). Meddeelt af Hr. Stiftsrevisor Böttcher.

1. Afgangne Etatsraad Baggers Legatum til tvende dimitterede, hver 150 Rdlr. een gang for alle, have nydt
 - a) Mathæus Sibbern.
 - b) Friderich Vagger Fabricius.

2. Afgangne Frøken Ernstes Legatum, tvende Primar-Portioner, hver paa 50 Rdlr. og 5 Secundar-Portioner, hver paa 40 Rdlr., have nydt
 - A) Primar-Portionerne til 50 Rdlr.
 - a) Emilius Worm.
 - b) Niasmus Knudsen.
 - B) Secundar-Portionerne til 40 Rdlr.
 - a) Lauridts Aagaard.
 - b) Joh. Frid. Møller Diørn.
 - c) Berndt Frid. Meiniche.
 - d) Friderich Orenbøll.
 - e) Hans Landorph Holm; men da han ikke i Efteraaret sustinerede Examen, saa vil det deels ankomme paa, om han vorder antagen paa det ham fra Skolen meddeelte Testimonium, og deels derpaa, om han til Philosophicum erholder enten Characteren Laudabilem eller Haud ilaudabilem; thi i andet Fald hiemsfalder Resten til Kassen med 20 Rdlr.

3. De 3 store Communitets Stipendia, hvert Stipendium i 3 paa hinanden følgende Aar med aarlig 80 Rdlr., have nydt
- a) Hans Christian Wegner, nyder sidste Gang den 11 Junii 1795.
 - b) Christian Gorm Limkilde, nyder sidste Gang den 11 Junii 1794.
 - c) Matthias Frid. Georg Bøgh, nyder sidste Gang den 11 Junii 1794.
4. De 3 Stipendier af Legato Michelsenio-Mulense, i 3 paa hinanden følgende Aar med aarlig 15 Rdlr. 75 Sk., have nydt
- a) Christian Gorm Limkilde, nød sidste Gang den 11 Junii 1793.
 - b) Nasmus Nasmussen, ligeledes.
 - c) Jens Brandt Risbye, nød første Gang den 11 Junii 1793.

